

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
& ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ**

ΕΤΟΣ 8^ο – ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ: 22

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2014

**Το δίκαιο της εξυγίανσης και αναδιοργάνωσης
των τραπεζών υπό το πρίσμα των νεοτέρων
εξελίξεων στο ενωσιακό δίκαιο**

Δημήτρη Γ. Τσιμπανούλη

Dr. jur., Δικηγόρου

ΑΝΑΤΥΠΟ

NOMIKH BIBΛIOΘHKH 2014

Το δίκαιο της εξυγίανσης και αναδιοργάνωσης των τραπεζών υπό το πρίσμα των νεοτέρων εξελίξεων στο ενωσιακό δίκαιο*

A. Ratio και χαρακτήρας των διατάξεων περί μέτρων εξυγίανσης και ειδικής εκκαθάρισης τραπεζών

Δημήτρης Γ. Τσιμπανούλης
Δ.Ν., Δικηγόρος

δειξε ότι θεσμοί στυλοβάτες για την εμπιστοσύνη των καταθετών έχουν περιορισμένη αξία.

Τα θεσμικά κενά κατέστησαν ακόμη εμφανέστερα, και μάλιστα σε ευρύτερα

1. Αποκάλυψη θεσμικών κενών στο ευρωπαϊκό δίκαιο αναδειχθέντων εκ της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κρίσης χρέους της Ευρωζώνης

γνωστικά πεδία, όταν το 2010 ξέσπασε η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, η στενή διασύνδεση της κρίσης των τραπεζών με την κρίση χρέους κρατών μελών της Ευρωζώνης, ανέδειξε, κατά πρώτον, τον φαύλο κύκλο που δημιουργεί η μέθοδος διάσωσης των τραπεζών με δανεισμό των κρατών μελών της Ευρωζώνης, αντί των άμεσων επενδύσεων, γεγονός που διογκώνει το δημόσιο χρέος και επιτείνει την ύφεση, με αποτέλεσμα να πλήττει η πραγματική οικονομία, να μειώνεται η απασχόληση και, κατ' επέκταση, να ανατροφοδοτείται η τραπεζική κρίση. Ανέδειξε κατά δεύτερον τις σημαντικές ελλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μια έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των αλληλεπιδράσεων των παθολογικών φαινομένων, έτσι ώστε να ανακοπούν οι αλυσιδωτές επιπτώσεις των αποτελεσμάτων της κρίσης, καθώς και η μολυσματική τους επέκταση και διάδοση στην οικονομία, αλλά και στην κοινωνία των κρατών μελών, με άγνωστες και ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Και πρέπει να τονισθεί ότι η διάσωση των τραπεζών δεν έγινε χάριν των τραπεζών αυτών καθ' εαυτές και, βεβαίως, πολύ λιγότερο χάριν των μετόχων τους, αλλά χάριν των εθνικών οικονομιών και της ευρωπαϊκής οικονομίας, καθώς και για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Ευρώπη.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2008 και, εν συνεχεία, η κρίση χρέους κρατών μελών της Ευρωζώνης αποκάλυψε και φανέρωσε σημαντικά κενά του θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία ήταν σε λανθάνουσα κατάσταση την εποχή της οικονομικής ευφορίας. Ειδικώς ως προς τα πιστωτικά ιδρύματα, το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο είχε μεριμνήσει για κανόνες προληπτικής εποπτείας, στερούνταν, όμως μέχρι της εκδόσεως της Οδηγίας 2014/59 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαΐου 2014 – πλην μερικών εξαιρέσεων που αφορούν την αντιμετώπιση των παρενεργειών –, κανόνων αντιμετώπισης της παθολογίας ως προς τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, όταν αυτά στερούνται ρευστότητας ή, ακόμη περισσότερο, περιπίπτουν σε κατάσταση αφερεγγυότητας. Δεν υπήρχε, δηλαδή, ειδικό δίκαιο για την αναδιοργάνωση/εξυγίανση, καθώς και τη λύση και συνεταγμένη εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η στενή διασύνδεση των πιστωτικών ιδρυμάτων μεταξύ τους και με τους καταθέτες τα καθιστά ιδιαίτεως ευάλωτα σε περιόδους κρίσεων. Υπό περιστάσεις, το πρόβλημα μιας τράπεζας μπορεί να προσλάβει γενικότερες διαστάσεις και να προκύψουν σοβαροί κλυδωνισμοί στην όλη οικονομική και κοινωνική ζωή μιας χώρας, με απρόβλεπτες συνέπειες. Το πρόβλημα αυτό διογκώθηκε απειλητικά σε ορισμένα κράτη-μέλη, όταν ξέσπασε η διεθνής χρηματοοικονομική κρίση, και φάνηκε στην πράξη πόσο ευάλωτο είναι το τραπεζικό σύστημα σε περίπτωση συνακόλουθης συστημικής κρίσης. Το παράδειγμα της Ισλανδίας¹ κατέ-

2. Ειδική εκκαθάριση vs πτώχευση των πιστωτικών ιδρυμάτων

Οι τράπεζες παρέχουν υπηρεσίες ζωτικής σημασίας στους πολίτες, στις επιχειρήσεις και στην ευρύτερη οικονομία, όπως η συγκέντρωση καταθέσεων, ο δανεισμός και η λειτουργία των συστημάτων πληρωμών². Λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό με βάση την εμπιστοσύνη και πολύ γρήγορα μπορεί να καταστούν μη βιώσιμες, εάν οι πελάτες ή και οι

* Το πρώτο μέρος της παρούσας δημοσίευσης παρουσιάστηκε από τον συγγραφέα στο 23ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου στην Αλεξανδρούπολη (1-3 Νοεμβρίου 2013). Η παρούσα δημοσίευση εμπλουτίστηκε με το δεύτερο μέρος, που έχει ως αντικείμενο θέματα ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών και ευρωπαϊκής τραπεζικής ένωσης.

¹ Έγιναν επίσης προσαρμογές στις αναφορές στην τραπεζική νομοθεσία, μετά την έκδοση του νέου τραπεζικού νόμου 4261/2014.

1. Βλ. κατωτέρω υπό 3.

2. Βλ. και Δ. Τσιμπανούλη σε, Ε. Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 7ος τόμος / 2005, σελ. 267.

αντισυμβαλλόμενοι τους χάσουν την εμπιστοσύνη στην ικανότητά τους να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους³.

Αν οι τράπεζες υπήγοντο σε καθεστώς πτώχευσης όπως οι λοιπές εταιρίες και επιχειρήσεις και εκκαθαρίζονταν σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινού δικαίου για την πτώχευση, η έκταση των μεταξύ τους αλληλεξαρτήσεων (π.χ. διατραπεζικός δανεισμός, συμμετοχή σε συστήματα πληρωμών), αλλά και η βασική λειτουργία τους, η αποδοχή καταθέσεων από το κοινό, θα οδηγούσαν αδιαμφισβήτητα σε συστημική κρίση το όλο χρηματοοικονομικό σύστημα, αφού τα προβλήματα μιας τράπεζας μπορούν εύκολα να μεταδοθούν οιονεί μολυσματικά σε ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα⁴. Εξάλλου, οι τράπεζες είναι ασυγκρίτως περισσότερο ευάλωτες από τις κοινές επιχειρήσεις σε θέματα εμπιστοσύνης έναντι των αποταμιευτών⁵. Αν η εμπιστοσύνη των τελευταίων κλονισθεί και αυτοί αποσύρουν τις καταθέσεις τους από την τράπεζα (bank run)⁶, η συνακόλουθη έλλειψη ρευστότητας θα οδηγήσει, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, την τράπεζα σε αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεών της^{7,8}.

Υπό ειδικές συνθήκες, προβλήματα στον τραπεζικό τομέα μπορούν να επιδράσουν επαχθώς στην εν γένει οικονομική δομή ενός κράτους, δημιουργώντας αμοιβαίες αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις. Το πρόβλημα της τραπεζικής κρίσης αντιμετωπίστηκε αρχικώς σε εθνικό επίπεδο είτε εκ των ενόντων είτε με νέες εθνικές ρυθμίσεις σχετικά με θέματα αφερεγγυότητας τραπεζών, με τρόπο ώστε να αποφεύγεται η υπαγωγή τους σε καθεστώς πτώχευσης κατά

τις κοινές διατάξεις, και πάντως χωρίς ειδικό παράγωγο ενωσιακό δίκαιο που θα τάμει, ειδικά ως προς τις τράπεζες, θέματα παράγωγου ενωσιακού δικαίου και δη των εταιρικών οδηγιών, ιδίως δε της Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας. Οι ρυθμίσεις αυτές αποβλέπουν στην αποφυγή της «άτακτης» πτώχευσης πιστωτικών ιδρυμάτων και στη διασφάλιση της συνέχισης της παροχής των κρίσιμων τραπεζικών εργασιών, ιδίως με την μεταφορά των καταθετών που καλύπτονται από το εθνικό σύστημα εγγύησης καταθέσεων σε νέα («μεταβατική») ή σε υφιστάμενη λειτουργούσα τράπεζα, έτσι ώστε να μην τίθεται καν ζήτημα ενεργοποίησης των εθνικών συστημάτων εγγύησης καταθέσεων.

Είναι αυτονόητο ότι τα μέτρα αυτά οδηγούν σε αναδιάταξη ή και αναδιάρθρωση του χρέους και μεταβάλλουν ποιοτικά, ποσοτικά ή και χρονικά τις απαιτήσεις δανειστών κατά του πιστωτικού ιδρύματος που υπάγεται στο καθεστώς αναδιοργάνωσης. Συγκεκριμένα, είτε οι απαιτήσεις τους μετατρέπονται αναγκαστικώς εκ του νόμου σε κεφαλαιακή συμμετοχή (debt to equity) είτε περικόπονται («κουρεύονται» / “hair cut” / debt write down) είτε επιμηκύνεται ο χρόνος εξόφλησής τους. Δυνατά είναι και η συνδυαστική χρήση ορισμένων εκ των επιμέρους μεθόδων. Τις περισσότερες φορές τα ειδικά αυτά μέτρα δε λαμβάνονται οικειοθελώς, από τους δανειστές του πιστωτικού ιδρύματος σε συνεργασία με το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα, αλλά απαιτείται η άνωθεν (δικαστική ή κρατική/διοικητική) επιβολή τους. Στις περιπτώσεις της αναγκαστικής επιβολής αυτών των μέτρων μπορεί να τεθεί θέμα συμβατότητάς τους με συνταγματικές διατάξεις, όπως αυτές που κατοχυρώνουν την οικονομική ελευθερία και την ιδιοκτησία (άρθρα 5 παρ. 1 και 17 του Συντάγματος), καθώς και την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος), με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και με διατάξεις των Εταιρικών Οδηγιών (ιδίως με τα άρθρα 25, 29, 30 και 42 της 2^{ης} Εταιρικής Οδηγίας (αύξηση κεφαλαίου, δικαίωμα προτιμήσεως, μείωση κεφαλαίου και ίση μεταχείριση μετόχων), με τα άρθρα 7 και 8 της 6^{ης} Εταιρικής Οδηγίας και με τα άρθρα 5 και 12 της Οδηγίας για τη δημόσια πρόταση εξαγοράς).

Ωστόσο, παράλληλα χρειάστηκε και η κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών, για να είναι δυνατή η ισοσκελισμένη μεταβίβαση στοιχείων ενεργητικού και παθητικού στο μεταβατικό ή σε υφιστάμενο πιστωτικό ίδρυμα (βλ. σχετικώς κατωτέρω, υπό Β., 4.2.2.). Το θέμα της κεφαλαιακής ενίσχυσης / ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, συνδεδεμένο με την προβληματική των κρατικών ενισχύσεων (βλ. κατωτέρω υπό 2, υποσ. 9), αποτελεί ένα εξόχως ευαίσθητο ζήτημα, η δικαιοπολιτική αντιμετώπιση του οποίου επιχειρείται μέσω της αναζήτησης μεθόδων κατάργησης ή μεταβολής απαιτήσεων κατά των τραπεζών (bail-in), έτσι ώστε να περιορισθεί

3. Βλ. Χρ. Γκόρτσο, Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο: το Διεθνές Τραπεζικό Δίκαιο μέσα στο Σύστημα του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σελ. 19-20, E. Avgouleas, Governance of Global Financial Markets: the Law, the Economics, the Politics, Cambridge University Press 2012, p. 23, .
4. S. V. Raglevisky and S.J. Ricardi, Anatomy of a Bank Failure, BLJ / 2009, p. 868., B. J. Attinger, Crisis Management and Bank Resolution. Quo Vadis Europe?, ECB Legal Working Paper Series No 13 / December 2011, IMF, Crisis Management and Resolution for European Banking System, WP/10/70, 2010.
5. D. Tsibanoulis, Recovery and Resolution of Credit Institutions – Crisis Resolutions tools in the EU, in Revista de drept bancar și financiar 1/2013, p. 14.
6. Eva Hüpkens, Insolvency – why a special regime for banks? Current Developments in Monetary and Financial Law, vol. 3, 2003, p. 12.
7. Βλ. μεταξύ άλλων Γ. Θεοχαροπούλου, Η συμβολή των μετόχων σε περίοδο αφερεγγυότητας των τραπεζών για την αποτροπή πτώχευσης: Πραγματικότητα ή ψευδαίσθηση;, ΕΕμπΔ 2003, σελ. 786 επ., E. Περάκη, Ο Ν 3458/2006 για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΧρηΔικ 2007, σελ. 13 επ., Π. Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Η λειτουργία των κοινοτικών και μη πιστωτικών ιδρυμάτων και η λήψη μέτρων μετά το Ν 3458/2006, ΔΕΕ 4/2007, σελ. 428, Ελ. Μουσαιρά, Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, Αρμενόπουλος 2005, σελ. 321, Κ. Μποτόπουλου, Η εκκαθάριση των τραπεζών: ένας ατελής θεσμός, ΔΕΕ 1996, σελ. 675, J.P. Deguée, The winding up directive finally establishes uniform private international law for banking insolvency proceedings, EBLR 2004, σελ. 101.
8. Για τις συνέπειες της κατάρρευσης των συστημικά σημαντικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων βλ. Avgouleas, σελ. 134-136.

στο ελάχιστο δυνατό η ανάγκη κεφαλαιακής ενίσχυσης με κρατικούς πόρους⁹.

Σημειώτεον, πάντως, ότι το εισαχθέν σε αρκετά κράτη και συζητούμενο σε ευρωπαϊκό επίπεδο (βλ. αμέσως κατωτέρω υπό 3.) θεσμικό πλαίσιο της εξυγίανσης και αναδιοργάνωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν θα εφαρμόζεται εξαιρετικώς σε πιστωτικά ιδρύματα με ειδικά χαρακτηριστικά (π.χ. σε συστημικά και μόνον πιστωτικά ιδρύματα), αλλά θα είναι γενικής εφαρμογής. Και τούτο ορθώς, προς διασφάλιση, μεταξύ άλλων, και ίσων όρων ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων (level playing field). Σε κράτη, εξάλλου, με εγγενή χρηματοοικονομικά προβλήματα, μεταξύ των οποίων και δημοσίου χρέους, η πτώχευση κατά τις κοινές διαδικασίες ακόμη και σχετικώς μικρού μεγέθους πιστωτικού ιδρύματος που θα ενεργοποιούσε το μηχανισμό εγγύησης καταθέσεων θα μπορούσε να έχει ψυχολογικής φύσεως επιπτώσεις στη συμπεριφορά των καταθετών, οι οποίοι ενδεχομένως να απέσυραν τις καταθέσεις τους και από άλλα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας. Αν περισσότερα, έστω και μικρά, πιστωτικά ιδρύματα περιήρχοντο σε αδυναμία, η δημιουργία, σε τέτοιες περιπτώσεις, συστημικού προβλήματος που θα έθιγε ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας χώρας, θα ήταν πολύ πιθανή, με αποτέλεσμα, πάλι την ανάγκη ενεργοποίησης έκτακτων μηχανισμών, για να προληφθεί η αφερεγγυότητα πολλών έστω και μικρών πιστωτικών ιδρυμάτων (too many to fail).

Για όλους αυτούς τους λόγους, όπως ρητώς ορίζεται στο άρθρο 145 παρ. 1 στοιχ. α' του Ν 4261/2014 «πιστωτικό ίδρυμα δεν κηρύσσεται σε πτώχευση ούτε είναι δυνατόν να ανοίξει επί αυτού προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης» (η διάταξη προέρχεται από το άρθρο 68 παρ. 1 στοιχ. α' του Ν 3601/2007). Για τα πιστωτικά ιδρύματα θεσπίζονται ειδικοί κανόνες εξυγίανσης, σε σχέση με τους προβλεπόμενους στον Πτωχευτικό Κώδικα. Δεν αποκλείεται, βεβαίως, η υπαγωγή πιστωτικού ιδρύματος απλώς σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης (άρθρο 145 Ν 4261/2014 (που αντιστοιχεί στο άρθρο 68 Ν 3601/2007), χωρίς να προηγηθεί η εφαρμογή των ειδικών διατάξεων για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων του Κεφαλαίου Ζ' του Ν 4261/2014 (για την προϊσχύουσα νομοθεσία κεφ ΙΒ' του Ν 3601/2007)¹⁰. Το πλαίσιο των διατάξεων για την εξυγίανση και ανάκαμψη / αναδιοργάνωση των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι όμως γενικής εφαρμογής και όχι εξαιρετικό, όπως στον Πτωχευτικό Κώδικα. Δεν εφαρμόζεται δηλαδή κατ' εξαίρεση, σε σχέση με τις διατάξεις περί πτωχεύσεως, και δεν περιορίζεται η εφαρμογή του σε

ειδικής κατηγορίας, π.χ. συστημικά, πιστωτικά ιδρύματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αποτελεί κανόνα για τα πιστωτικά ιδρύματα η εφαρμογή ειδικού καθεστώτος για την αντιμετώπιση της διαφαινόμενης ή επελθούσας αφερεγγυότητας, εμπεριέχοντος, κατά περίπτωση, και στοιχεία ειδικής εκκαθάρισης και οιονεί αναγκαστικής εκποίησης περιουσιακών στοιχείων, κατά τα προβλεπόμενα στο Κεφάλαιο Ζ' του Ν 4261/2014, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια.

3. Ο Ν 4021/2011 και η Πρόταση Οδηγίας για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων

Η ιστορία έχει δείξει ότι, για την αποτροπή του συστημικού κινδύνου που προεκτέθηκε, σε ελάχιστες περιπτώσεις, διεθνώς, έχουν αφηθεί πιστωτικά ιδρύματα να πτωχεύσουν κατά τις κοινές διαδικασίες. Στην Ελλάδα, π.χ., στο απώτερο παρελθόν το κράτος επενέβη και διέσωσε την Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος και την Τράπεζα Κρήτης. Όπως, όμως, εκτέθηκε, οι εν λόγω διασώσεις προϋποθέτουν την ύπαρξη δημοσίων πόρων, αλλά και την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, λόγω της προβληματικής των κρατικών ενισχύσεων¹¹.

Λόγω του εκτεθέντος συστημικού κινδύνου σε περίπτωση αφερεγγυότητας πιστωτικού ιδρύματος και του σημαντικού οικονομικού ρόλου που διαδραματίζουν οι τράπεζες, η εφαρμογή των διατάξεων του κοινού πτωχευτικού δικαίου δεν είναι ενδεδειγμένη. Η θέση μιας τράπεζας σε πτώχευση, πέραν των πρακτικών συνεπειών που δημιουργεί, αναπτύσσει και συμβολισμό που πλήττει καίρια το χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας χώρας, ίσως μάλιστα και ευρύτερα¹². Ιδίως μετά τη διεθνή χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008, συνεπεία της οποίας το διεθνές τραπεζικό σύστημα κατέστη ευάλωτο και οι κίνδυνοι εκ της αφερεγγυότητας των τραπεζών εμφανείς, πολλά κράτη εκ των οποίων και κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

11. Είναι, επίσης, άξιο αναφοράς ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τον Αύγουστο του 2013, μία νέα Ανακοίνωση, την υπ' αριθμόν 7, σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων στα μέτρα στήριξης των τραπεζών στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής κρίσης (2013/C 216/01). Πρόκειται για τη Νέα Τραπεζική Ανακοίνωση, η οποία ετέθη σε ισχύ από την 1.8.2013 και συμπληρώνει, αντικαθιστώντας τις, τις προηγούμενες έξι Ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επί του θέματος. Η Ανακοίνωση αναφέρεται στις προϋποθέσεις παροχής κρατικών ενισχύσεων και διευκολύνσεων για την στήριξη των τραπεζών προκειμένου να αντιμετωπιστεί «σοβαρή διαταραχή» του τραπεζικού συστήματος. Τα εμπιριέχοντα κρατικά ενίσχυση μέτρα ανακεφαλαιοποίησης θα εγκρίνονται και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μόνο κατόπιν πρότερης έγκρισης σχεδίου αναδιάρθρωσης της τράπεζας. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται ότι θα εντοπίζονται εγκαίρως οι αιτίες των ενδογενών προβλημάτων του πιστωτικού ιδρύματος, ότι θα έχει γίνει χρήση των διαθέσιμων μεθόδων bail-in, π.χ. την κεφαλαιοποίηση δανείων μειωμένης εξασφάλισης και ότι το ποσό της κρατικής ενίσχυσης θα είναι ανάλογο των αναγκών του ιδρύματος, προς διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

12. Βλ. B.J. Attinger, Crisis Management and Bank Resolution, ο.π., σελ. 8 επ., D. Tsibanoulis, in Revista de drept bancar și financiar 1/2013, p. 14.

9. Βλ. Σχετικώς Liikanen Report (High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector), Brussels, 2 October 2012, σελ. viii και 103 και Impact Assessment της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνοδευτικό της Πρότασης Οδηγίας για την εξυγίανση και την αναδιοργάνωση των πιστωτικών ιδρυμάτων (COM2012) 280 final, SWD(2012) 167 final, Brussels, 6.6.2012, SWD (2012) 166 final, σελ. 56 επ. και 124 επ.

10. Βλ. κατωτέρω υπό 3.

θέσπισαν ειδικούς κανόνες εξυγίανσης και θέσης σε ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στην Ελλάδα, με το Ν 4021/2011 προστέθηκαν αρχικώς στις διατάξεις του τραπεζικού νόμου 3601/2007, ειδικές διατάξεις για την εξυγίανση και την ειδική εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων (Κεφάλαιο ΙΒ' Ν 3601/2007). Το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών διατηρήθηκε και αντίστοιχες διατάξεις αποτέλεσαν περιεχόμενο του νέου τραπεζικού νόμου 4261/2014 (ο «Νέος Τραπεζικός Νόμος»), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 5.5.2014 καταργώντας τον Ν 3601/2007 (Κεφάλαιο Ζ' Ν 4261/2014).

Παράλληλα, στις 15 Μαΐου 2014 δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης η υπ' αριθ. 2014/59/ΕΕ Οδηγία για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση / ειδική εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων¹³. Με την Οδηγία ρυθμίζονται ειδικά μέτρα εξυγίανσης και ειδικής εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων προς αποφυγή μετάδοσης οικονομικών προβλημάτων μέσω καταστάσεων τύπου domino (domino effect) σε περίπτωση αφερεγγυότητας πιστωτικών ιδρυμάτων. Εφαρμόζονται δηλαδή συγκεκριμένες λύσεις και μέθοδοι για τη διαχείριση τυχόν αφερεγγυότητας τραπεζών με συντεταγμένο τρόπο. Με τις σχετικές διατάξεις, οι αρχές εξυγίανσης, ως δημόσιες αρχές, εξοπλίζονται με ειδικές εξουσίες διαχείρισης και εκκαθάρισης του περιελθόντος σε αφερεγγυότητα και εντασσόμενου σε καθεστώς εξυγίανσης/ειδικής εκκαθάρισης πιστωτικού ιδρύματος, προς διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος. Οι εξουσίες αυτές περιλαμβάνουν τη διάθεση περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος, στο πλαίσιο της διαδικασίας αναδιοργάνωσης / ειδικής εκκαθάρισης, με συντεταγμένο τρόπο, από τα όργανα που αναλαμβάνουν την άσκηση καθηκόντων ειδικού εκκαθαριστή, έτσι ώστε να διατηρούνται οι κρίσιμες λειτουργίες του πιστωτικού ιδρύματος, χωρίς να διαταραχθεί η συστημική ευστάθεια και το χρηματοπιστωτικό σύστημα, και να περιορίζεται στον μέγιστο δυνατό βαθμό η επιβάρυνση των πολιτών / φορολογουμένων¹⁴.

Χαρακτηριστικό της διαδικασίας εξυγίανσης / ειδικής εκκαθάρισης, όπως προβλέπεται στην Πρόταση Οδηγίας, είναι η διενέργεια της εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος και ο επιμερισμός των ζημιών στους πιστωτές με τρόπο που να διασφαλίζεται το δημόσιο συμφέρον, αποφευγόμενων διαταραχών της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και επιτυχανομένης της προστασίας των καταθετών μέχρι του ποσού των 100.000 Ευρώ, σύμφωνα με τις επιταγές της Οδηγίας 2009/14/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που τροποποίησε την Οδηγία 94/19/ΕΚ περί των συστημάτων εγγυήσεως των καταθέσεων, όσον

αφορά το επίπεδο κάλυψης και την προθεσμία εκταμίευσης. Η εξυγίανση/ειδική εκκαθάριση συνιστά μορφή ταχείας αναδιάρθρωσης αφερεγγυας τράπεζας, εμπειρεύουσα συνήθως και στοιχεία οιοονεί αναγκαστικής εκτέλεσης, στην οποία προτάσσεται η διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος (με τις ανωτέρω εκφάνσεις του), υπηρετουμένων, επικουρικώς, και σε δεύτερη μοίρα των κοινών, συνήθως σκοπών της συλλογικής διαδικασίας αφερεγγυότητας, ήτοι της σύμμετρης ικανοποίησης των κοινών πιστωτών του πιστωτικού ιδρύματος.

Οι συνήθεις πτωχευτικές διαδικασίες είναι μακροχρόνιες. Το ίδιο ισχύει και για τις διαδικασίες εξυγίανσης του κοινού πτωχευτικού δικαίου, όπως π.χ. αυτές των άρθρων 99 επ. του ελληνικού Πτωχευτικού Κώδικα. Σχετικώς απαιτούνται πολύπλοκες διαπραγματεύσεις και συμφωνίες με τους πιστωτές. Τέτοιου είδους διαδικασίες δεν μπορούν να εφαρμοστούν στα πιστωτικά ιδρύματα, καθόσον θα αναιρούνταν παντελώς η προστασία του δημοσίου συμφέροντος και η αποτροπή του συστημικού κινδύνου¹⁵.

Η ταχύτητα και η εμπιστευτικότητα αποτελούν προϋποθέσεις για τη λειτουργία των μηχανισμών εκποίησης περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος, στο πλαίσιο των ειδικών διαδικασιών εξυγίανσης / ειδικής εκκαθάρισης¹⁶. Η δημοσιοποίηση της διενέργειας διαπραγματεύσεων πιστωτικού ιδρύματος με πιστωτές του προς επίτευξη συμφωνίας για περικοπή των υποχρεώσεων του, λόγω πιθανής ή επικείμενης αδυναμίας πληρωμών, θα είχε ως αποτέλεσμα τη συρροή των καταθετών προς απόσυρση των καταθέσεων τους από αυτό (bank run), με αποτέλεσμα την εξ αυτού και μόνο του λόγου άμεση πρόκληση έλλειψης ρευστότητας, αδυναμίας ικανοποίησης του αιτήματος όλων των καταθετών και, κατ' επέκεινα, αφερεγγυότητας, με παράλληλη ενεργοποίηση του οικείου Συστήματος Εγγύησης Καταθέσεων. Σε περίπτωση συστημικού πιστωτικού ιδρύματος και σε κράτη πάσχοντα από οικονομική κρίση, τέτοια εξέλιξη θα κλόνηζε μετά βεβαιότητας την ευστάθεια του όλου χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας.

Αν επί παραδείγματι δημιουργηθεί πρόβλημα αφερεγγυότητας σε συστημικές τράπεζες ενός κράτους, τα οικεία συστήματα αποζημίωσης καταθετών δεν είναι σε θέση, εξ ιδίων δυνάμεων, να αποζημιώσουν τους καταθέτες τους μέχρι του προβλεπομένου στο οικείο δίκαιο ποσού. Απαιτείται, λοιπόν, η ανεύρεση πόρων προερχομένων είτε από άλλους χρηματοπιστωτικούς φορείς είτε από το δημόσιο. Όπως, όμως, έχει κρίνει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ζώνης

13. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.173.01.0190.01.ELL.

14. Ε. Περάκη, Ο Ν 3458/2006 για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΧρηΔικ 2007, σελ. 13.

15. Βλ. Δ. Ρούσσου, Η de lege lata ανενέργεια της διαδικασίας της εταιρικής (εκούσιας) εκκαθάρισης του ΚΝ 2190/1920 κατά την περάτωση του νομικού προσώπου της τράπεζας, ΧρηΔικ 1/2013, σελ. 58, του ίδιου, Δίκαιο Εκκαθάρισης Τραπεζών, 2014, σελ. 34 επ.

16. Για συγκριτική προσέγγιση των πτωχευτικών διαδικασιών επί κοινών εμπορικών εταιριών με αυτές των ειδικών διαδικασιών εξυγίανσης/εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων βλ. R. Bliss and G. Kaufman, A comparison of U.S. corporate and bank insolvency resolution, Federal bank of Chicago, 2Q/2006, Economic Perspectives, p. 44.

Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) (EFTA [European Free Trade Association] Court)¹⁷ και συγκεκριμένα στην απόφασή του E-16/11¹⁸ επί της διαφοράς στη δίκη Εποπτική Αρχή της ΕΖΕΣ κατά Ισλανδίας (EFTA Surveillance Authority v Iceland), στην οποία μάλιστα παρενέβη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέρ της αιτούσης Αρχής, τα κράτη μέλη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) έχουν μόνον υποχρέωση, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Οδηγίας 94/19/ΕΚ (η «Οδηγία») περί των συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων, να συστήσουν και να αναγνωρίσουν επίσημα στο έδαφός τους ένα ή περισσότερα συστήματα εγγύησης καταθέσεων. Σχετικώς, μάλιστα, τα κράτη μέλη του ΕΟΧ οφείλουν να εκπληρώνουν ορισμένες αρμοδιότητες εποπτικής φύσης, έτσι ώστε να διασφαλίζουν την ορθή λειτουργία του οικείου συστήματος εγγύησης καταθέσεων εντός της επικράτειάς τους. Σε καμία περίπτωση δεν προβλέπεται στην ως άνω διάταξη του άρθρου 3 της Οδηγίας ότι τα κράτη μέλη του ΕΟΧ υποχρεούνται να διασφαλίζουν, σε όλες τις περιστάσεις, την πληρωμή, μέσω του συστήματος εγγύησης καταθέσεων, του συνόλου των καταθέσεων, εφόσον παραστεί ανάγκη να επέμβει το εθνικό σύστημα εγγύησης καταθέσεων (σκέψη 135 της απόφασης). Μάλιστα, συνεχίζει η απόφαση, ακόμη και σε τυχόν αδυναμία του οικείου συστήματος καταθέσεων να καταβάλει στους καταθέτες το ποσό της εγγυημένης κατάθεσης, δεν υφίσταται εκ του ευρωπαϊκού δικαίου υποχρέωση του δημοσίου να χρηματοδοτήσει το εθνικό ταμείο εγγύησης καταθέσεων, ώστε να καλύψει τυχόν χρηματοδοτικό έλλειμμα του συστήματος εγγύησης καταθέσεων (άρθρο 7 Οδηγίας, σκέψεις 142-144 της απόφασης¹⁹).

Ειδικώς για κράτη μέλη της Ευρωζώνης, των οποίων το εκδοτικό προνόμιο έχει μεταφερθεί στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η ενίσχυση του εθνικού ταμείου εγγύησης καταθέσεων προϋποθέτει σχετική ευρωστία του οικείου κράτους και ύπαρξη των απαραίτητων πόρων. Διαφορετικά, δεν είναι καν, εν τοις πράγμασι, δυνατό να χορηγήσει το κράτος, υπό οιαδήποτε μορφή, οικονομική ενίσχυση στο εθνικό σύστημα αποζημίωσης καταθετών.

17. <http://www.eftacourt.int/the-court/jurisdiction-organisation/introduction/>.

18. http://www.eftacourt.int/uploads/tx_nvcases/16_11_Judgment_EN.pdf.

19. Pursuant to Article 7(6) of the Directive, EEA States have to ensure that the depositor's right to compensation may be the subject of an action by the depositor against the guarantee schemes. The scope of this provision encompasses the scenario that a deposit-guarantee scheme might be unable to pay duly qualified claims. 143 However, the obligation on the EEA States is limited to the maintenance or adoption of rules that provide for an effective right to file an action against the guarantee scheme particularly in the case of non-payment (compare *Paul and Others*, cited above, paragraph 27). 144 Consequently, it must be held that Article 7 of the Directive does not lay down an obligation on the State and its authorities to ensure compensation if a deposit guarantee scheme is unable to cope with its obligations in the event of a systemic crisis.

Οι συνέπειες μιας τέτοιας εξέλιξης θα ήταν επιβλαβέστερες όχι μόνον για το δημόσιο συμφέρον, αλλά και για τους ίδιους τους πιστωτές, αφού θα καθίστατο αδύνατη η υπό σχετικώς ομαλές συνθήκες, συντεταγμένη μεταβίβαση, έναντι ανταλλάγματος, των περιουσιακών στοιχείων του εν λόγω πιστωτικού ιδρύματος. Τα περιουσιακά αυτά στοιχεία θα απαζιώνονταν πλήρως, επί ζημιά και των πιστωτών του πιστωτικού ιδρύματος.

Β. Προληπτικά μέτρα και μέτρα εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης ενδεών τραπεζών

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο Ν 3601/2007 και εν γένει η ελληνική τραπεζική νομοθεσία δεν περιείχε, μέχρις εκδόσεως του Ν 4021/2011, ικανοποιητικά νομικά εργαλεία για την αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας πιστωτικού ιδρύματος. Το κενό αυτό κάλυψε ο προρηθείς Ν 4021/2011 που ενέχει πρόγερση της Οδηγίας 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ανάκαμψη (αναδιοργάνωση) – εξυγίανση και ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο νόμος αυτός τροποποίησε και, κατ' ουσίαν, μεταρρύθμισε εκ βάθρων το Κεφάλαιο ΙΒ' του Ν 3601/2007, που είχε, αρχικώς, τον τίτλο «Εποπτικά Μέτρα – Επίτροπος – Κυρώσεις – Εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος», ο οποίος τροποποιήθηκε σε «Προληπτικά Εποπτικά Μέτρα – Επίτροπος – Μέτρα Εξυγίανσης – Κυρώσεις – Ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος». Στο πλήρως αναμορφωθέν με το Ν 4021/2011 Κεφάλαιο ΙΒ' του Ν 3601/2007 προστέθηκαν διατάξεις για τα μέτρα εξυγίανσης τα οποία μπορούν να επιβληθούν σε πιστωτικά *ιδρύματα «χάριν της προστασίας της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης του κοινού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα»* (άρθρο 63B Ν 3601/2007). Μετά τη θέση σε ισχύ του Νέου Τραπεζικού Νόμου (Ν 4261/2014), οι προαναφερθείσες διατάξεις έχουν ενσωματωθεί, κατά περιεχόμενο, στο μεγαλύτερο μέρος τους αναλλοίωτες, στο Κεφάλαιο Ζ' του Νέου Τραπεζικού Νόμου, ο οποίος και κατήργησε τον προϋφιστάμενο Ν 3601/2007. Το νέο αυτό πλαίσιο ρυθμίσεων αρθρώνεται όπως εκτίθεται παρακάτω.

2. Προληπτικά εποπτικά μέτρα

Αρχικώς, προβλέπονται τα «προληπτικά εποπτικά μέτρα» (άρθρο 94 Ν 4261/2014, προγενέστερο άρθρο 62 Ν 3601/2014), που περιλαμβάνουν διοικητικής-εποπτικής φύσεως παραινέσεις και συστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος προς τα πιστωτικά ιδρύματα όταν «α) [...] το ίδρυμα δεν τηρεί τις απαιτήσεις του παρόντος νόμου ή του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013, β) όταν η Τράπεζα της Ελλάδος ή η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει επαρκείς ενδείξεις ότι το ίδρυμα δεν θα συμμορφωθεί προς τις απαιτήσεις του παρόντος

νόμου ή του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013 [...]»²⁰. Ο Ν 4021/2011, που τροποποίησε το Ν 3601/2007, εμπλούτισε τον κατάλογο των μέτρων που η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να ζητήσει από τα πιστωτικά ιδρύματα να λάβουν. Ο νόμος κάνει λόγο για «απαίτηση» που προβάλλει η Τράπεζα της Ελλάδος έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων που εποπτεύει για α) να τηρούν ίδια κεφάλαια καθ' υπέρβαση του ελαχίστου ύψους που ορίζεται βάσει των διατάξεων της νομοθεσίας για την κεφαλαιακή επάρκεια, β) να βελτιώσουν τις στρατηγικές, τις πολιτικές, τα συστήματα και τις διαδικασίες που οφείλουν να διαθέτουν βάσει των άρθρων 65 και 66 του Ν 4261/2014 (προϊσχύσαντα άρθρα 26 και 28 του Ν 3601/2007) για την εταιρική διακυβέρνηση, τον εσωτερικό έλεγχο και τη διατήρηση σε διαρκή βάση του ύψους, της σύνθεσης και της κατανομής των ιδίων κεφαλαίων τους για την κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνουν, γ) να εφαρμόσουν ειδική, από απόψεως κεφαλαιακής επάρκειας, πολιτική προβλέψεων ή διαχείρισης των στοιχείων του ενεργητικού, δ) να περιορίσουν τις δραστηριότητές τους ή να τηρήσουν όρια ως προς το είδος και την έκταση των δραστηριοτήτων τους ή το δίκτυό τους ή την εκποίηση στοιχείων του ενεργητικού τους, ε) να μειώσουν τον κίνδυνο που ενέχουν οι δραστηριότητες, τα προϊόντα και τα συστήματά τους, στ) να ενισχύσουν τα ίδια κεφάλαιά τους μέσω των καθαρών κερδών, ενδεικτικώς μη διανεμόντας κέρδη ή περιορίζοντας τη διανομή κερδών και μεταφέροντάς τα σε ειδικό αποθεματικό ή σχηματίζοντας προβλέψεις, ζ) να περιορίσουν τις μεταβλητές αποδοχές ως ποσοστό του συνόλου των καθαρών εσόδων σε περιπτώσεις που το ύψος των ως άνω αποδοχών δεν συμβάλλει στη διατήρηση υγιούς κεφαλαιακής βάσης, η) να αυξήσουν το μετοχικό τους κεφάλαιο, σύμφωνα με το άρθρο 136 Ν 4261/2014 (προϊσχύσαν άρθρο 62Α του Ν 3601/2007) ή θ) να λάβουν κατάλληλα μέτρα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που απαριθμούνται στην παράγραφο 4 του άρθρου 27 του Ν 4261/2014 (παρ. 5 του άρθρου 62 του Ν 3601/2007, που έκανε λόγο για διορθωτικά μέτρα).

Στο άρθρο 136 του Ν 4261/2014 προβλέπεται η δυνατότητα προβολής «απαίτησης» από την Τράπεζα της Ελλάδος προς πιστωτικό ίδρυμα για να αυξήσει το τελευταίο το κεφάλαιό του, για το σκοπό των άρθρων 94 και 96²¹. Η Τράπεζα της Ελλάδος τάσσει σχετικής συγκεκριμένη προθεσμία στο πιστωτικό ίδρυμα και προσδιορίζει το ελάχιστο ποσό της απαιτούμενης αύξησης κεφαλαίου, προκειμένου το πιστωτικό ίδρυμα να διαθέτει ίδια κεφάλαια ανταποκρινόμενα στις κεφαλαιακές απαιτήσεις του άρθρου 27. Για την επιτάχυνση της ταχύτητας της διαδικασίας, η παράγραφος 3 του άρθρου 136 του Ν 4261/2014 (που αντιστοιχεί στο άρθρο 62Α του Ν 3601/2007) προβλέπει πως η απόφαση

λαμβάνεται με την απλή απαρτία και πλειοψηφία των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 29 και της παρ. 1 του άρθρου 31 του Ν 2190/1920, κατ' απόκλιση τυχόν αυστηρότερων διατάξεων του καταστατικού, καθώς και ότι η προθεσμία για τη σύγκληση της γενικής συνέλευσης και των επαναληπτικών γενικών συνελεύσεων, καθώς και για την υποβολή εγγράφων στις εποπτικές αρχές, συντέμνεται στο ήμισυ των προθεσμιών που προβλέπονται στο Ν 2190/1920. Τέλος, η παρ. 4 του άρθρου 136 προβλέπει πως η επιβαλλόμενη από την Τράπεζα της Ελλάδος κατά το άρθρο 136 παρ. 1, απόφαση της γενικής συνέλευσης του πιστωτικού ιδρύματος για αύξηση κεφαλαίου δεν ανακαλείται.

Είναι κατανοητό ότι οι «απαιτήσεις» που προβάλλει η Τράπεζα της Ελλάδος σύμφωνα με τα άρθρα 94 παρ. 1 και 96 παρ. 1 και 2, καθώς και με το άρθρο 136 του Ν 4261/2014 (προϊσχύσασες διατάξεις: τα άρθρα 62 παρ. 2, 3 και 5, καθώς και με το άρθρο 62Α του Ν 3601/2007), δεν σημαίνουν και εξουσία της να ενεργοποιήσει η ίδια τις οικείες, επιβαλλόμενες από αυτή, αποφάσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων ή των οργάνων τους, παρακάμπτοντας ή υποκαθιστώντας τα οικεία όργανα των τελευταίων. Αντιθέτως, πρόκειται για εποπτική «προειδοποίηση» και υπόδειξη της Τράπεζας της Ελλάδος, ως εποπτικής αρχής του χρηματοπιστωτικού συστήματος, προς τα πιστωτικά ιδρύματα, όπως τα τελευταία λάβουν, με τον τρόπο που εκείνα κρίνουν προσφορότερο, τα μέτρα που εκείνη τους προτείνει, εν είδει έσχατης ειδοποίησης πριν από την ενεργοποίηση άλλων αυστηρότερων και σοβαρότερων διαδικασιών και κυρώσεων που προβλέπει ο νόμος, όπως ο διορισμός επιτρόπου (άρθρο 137 Ν 4261/2014, προϊσχύσασα διάταξη το άρθρο 63 Ν 3601/2007) ή η ανάκληση της άδειας λειτουργίας τους (άρθρο 19 Ν 4261/2014, προϊσχύσασα διάταξη το άρθρο 8 Ν 3601/2007)²².

Επιπλέον, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα την υποχρέωση να ζητούν προηγούμενη έγκριση από αυτήν για τη διενέργεια συγκεκριμένων συναλλαγών, οι οποίες, κατά την κρίση της, είναι δυνατόν να αποβούν σε βάρος της φερεγγυότητας του πιστωτικού ιδρύματος (άρθρο 96 παρ. 1 στοιχ. ιγ' του Ν 4261/2014). Ο περιορισμός αυτός μπορεί να ισχύει για περιορισμένο χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες.

Ακόμη, στην παράγραφο 4 του άρθρου 27 του Ν 4261/2014 προβλέπεται ένα επιπλέον δραστικό μέτρο παρέμβασης της Τράπεζας της Ελλάδος σε θέματα λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων. Το μέτρο αυτό λαμβάνεται αν η Τράπεζα της Ελλάδος κρίνει ότι η επιρροή των προσώπων στα οποία αναφέρεται το άρθρο 23 υπάρχει κίνδυνος να αποβεί εις βάρος της συνετής και χρηστής διαχείρισης του πιστωτικού

20. Υπό το Ν 3601/2007 βλ. Φ. Αθανασίου, Το νέο νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα - Σύνομη επισκόπηση, ΧρηΔικ 3/2011, σελ. 378 επ.

21. Φ. Αθανασίου, ό.π., σελ. 378.

22. Σχετικά με την προβληματική της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας αφερέγγυων πιστωτικών ιδρυμάτων βλ. Δ. Παπαδοπούλου, Η ευθύνη της Τράπεζας της Ελλάδος έναντι των μετόχων αφερέγγυου πιστωτικού ιδρύματος, ΔΕΕ 4/2013, σελ. 307.

ιδρύματος. Σε μια τέτοια περίπτωση, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να τερματισθεί αυτή η κατάσταση, όπως προσωρινά διοικητικά μέτρα και κυρώσεις κατά τα άρθρα 57 έως 64 του Νέου Τραπεζικού Νόμου κατά των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών. Δύναται, επίσης, να απαγορεύσει, κατ' ουσίαν, την άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου που απορρέουν από την εν λόγω συμμετοχή, ορίζοντας ότι δεν λαμβάνονται υπόψη οι ψήφοι των μετοχών που ανήκουν στα εν λόγω πρόσωπα. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των προσώπων αυτών, η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να επιβάλει κυρώσεις σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 58, οι οποίες δύνανται να εξικνούνται μέχρι και την απομάκρυνσή τους, για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, από το Διοικητικό Συμβούλιο του πιστωτικού ιδρύματος και από οποιαδήποτε διευθυντική θέση στο πιστωτικό ίδρυμα, την αναστολή της άσκησης των δικαιωμάτων ψήφου που απορρέουν από τις μετοχές που κατέχουν τα πρόσωπα αυτά ή τα ελεγχόμενα από αυτά νομικά πρόσωπα, την απαγόρευση οποιασδήποτε νέας συναλλαγής του πιστωτικού ιδρύματος με τα πρόσωπα αυτά ή με οποιαδήποτε ελεγχόμενα από αυτά νομικά πρόσωπα. Εξυπακούεται ότι τα ως άνω μέτρα λαμβάνει η Τράπεζα της Ελλάδος τηρώντας τις αρχές του διοικητικού δικαίου για την πρόσφορη και κατάλληλη εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, τηρουμένης πάντοτε της αρχής της αναλογικότητας. Τούτο προκύπτει, εξάλλου, και από τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 96 του Ν 4261/2014 που καθορίζουν, ειδικώς προς το μέτρο της επιβολής ειδικών κεφαλαιακών απαιτήσεων, τις προϋποθέσεις επιβολής του, καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησης του επιβαλλομένου επιπέδου καταλλήλων κεφαλαίων.

Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται, ανεξαρτήτως της συνδρομής των λόγων που απαριθμούνται στην παράγραφο 1 του άρθρου 94, ακόμη δηλαδή και αν δεν συντρέχει περίπτωση μη συμμόρφωσης πιστωτικού ιδρύματος προς τις απαιτήσεις του νόμου για τη λήψη των λοιπών προληπτικών μέτρων των άρθρων 95 και 96, να απαιτεί από τα πιστωτικά ιδρύματα να καταρτίσουν και να της υποβάλουν σχέδιο ανάκαμψης, καθώς και να καταρτίσει η ίδια σχέδιο εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων (άρθρο 66 παράγραφος 8 Ν 4261/2014). Το μέτρο αυτό συνιστά γενικό προληπτικό μέτρο που δεν έχει τη μορφή κύρωσης ή προειδοποίησης προ της επιβολής κυρώσεως, ενόψει διαπιστωθείσας παθολογίας στη λειτουργία πιστωτικού ιδρύματος. Πρόκειται μάλλον για μέτρο γενικής εφαρμογής, η λήψη του οποίου κρίνεται απαραίτητη για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία πρέπει να έχουν πάντοτε εγκαίρως διαθέσιμο σχέδιο ανάκαμψης για να είναι σε θέση να κάνουν αμέσως χρήση του σε περίπτωση που προκύψουν δυσχέρειες και παραστεί τέτοια ανάγκη. Η Τράπεζα της Ελλάδος, με κανονιστική της απόφαση, καθορίζει το περιεχόμενο των σχεδίων ανάκαμψης, το χρόνο και τον τρόπο υποβολής τους σε αυτήν, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

3. Ο διορισμός επιτρόπου

Ο διορισμός επιτρόπου προβλέπεται στο άρθρο 137 του Ν 4261/2014 (αντίστοιχη προϊσχύσασα διάταξη εκείνη του άρθρου 63 του Ν 3601/2007) και συνιστά μέτρο προληπτικό, αλλά και κυρωτικό συνάμα. Ο θεσμός του επιτρόπου προβλεπόταν και στο προ του Ν 4021/2011 νομοθετικό καθεστώς και συνδέεται με την ανάγκη ελέγχου της διοίκησης πιστωτικού ιδρύματος για την πρόληψη αποφάσεων των οργάνων του που θα μπορούσαν να επιδεινώσουν τη θέση του, συναφώς δε και τη θέση των καταθετών και, εν γένει, των πιστωτών του, αλλά και τη σταθερότητα και εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τούτο συνάγεται από την παράγραφο 6 του άρθρου 137 του Ν 4261/2014, που προβλέπει πως «από την κοινοποίηση στο πιστωτικό ίδρυμα του διορισμού του επιτρόπου, κάθε πράξη που αφορά στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος είναι ανίσχυρη εάν δεν συνέπραξε και ο επίτροπος». Τούτο σημαίνει πως ο επίτροπος συνυπάρχει, κατ' αρχάς, με τα αρμόδια όργανα διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος.

Σε εξαιρετικές όμως περιπτώσεις, όταν η Τράπεζα της Ελλάδος απολέσει την εμπιστοσύνη της στην καταλληλότητα (η προϊσχύσασα διάταξη του Ν 3601/2007 χρησιμοποιούσε τους όρους ευθυκρισία και αξιοπιστία) της διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος, συνθήκη απαραίτητη για τη λειτουργία του, όπως συνάγεται και από τα άρθρα 14 παρ. 3, 17 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 143 παρ. 2 του Ν 4261/2014, δύναται να αναθέσει στον επίτροπο τη διοίκηση (και όχι απλώς τη «συνδιοίκηση») του πιστωτικού ιδρύματος. Η σχετική διάταξη κάνει λόγο για ενεργοποίηση του μέτρου αυτού από την Τράπεζα της Ελλάδος αν κρίνει ότι «οι εργασίες του πιστωτικού ιδρύματος δεν μπορούν να εξακολουθήσουν υπό την παρούσα διοίκηση», υπονοώντας βεβαίως ότι το γεγονός αυτό θα οφείλεται στους προεκτεθέντες λόγους, όπως συνάγεται σε συνδυασμό και με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 137 του Ν 4261/2014, στις οποίες απαριθμούνται οι περιπτώσεις διορισμού επιτρόπου από την Τράπεζα της Ελλάδος (βλ. ιδίως στοix. α' και β' παρ. 1).

Ο θεσμός του επιτρόπου χρησιμοποιείται, επίσης, για την αντιμετώπιση περιπτώσεων ακυβερνησίας πιστωτικού ιδρύματος. Σύμφωνα με την παράγραφο 14 του άρθρου 137 του Ν 4261/2014, «όταν δυνάμει δικαστικής αποφάσεως προκύπτει άμεσα ή έμμεσα θέμα νομιμότητας ή εγκυρότητας της εκλογής, συγκρότησης, σύνθεσης ή λειτουργίας του διοικητικού συμβουλίου πιστωτικού ιδρύματος, η Τράπεζα της Ελλάδος διορίζει επίτροπο, ο οποίος ασκεί τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου για διάστημα τριών (3) έως έξι (6) μηνών που μπορεί να παρατείνεται».

Έργο του επιτρόπου είναι να αποκαταστήσει, στο μέτρο του δυνατού, την ομαλή λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος και να επιτύχει είτε την ανάκαμψη του πιστωτικού ιδρύματος είτε την προετοιμασία εφαρμογής των μέτρων εξυγι-

ανσης των άρθρων 140-142 (προϊσχύσαντα άρθρα του Ν 3601/2007, που είχαν προστεθεί από το Ν 4021/2011, τα άρθρα 63Γ-63Ε) ή της θέσης του πιστωτικού ιδρύματος υπό ειδική εκκαθάριση κατά το άρθρο 145 (προϊσχύσαν άρθρο 68 του Ν 3601/2007, που είχε προστεθεί με το Ν 4021/2011), άρθρο 137 παρ. 3 Ν 4261/2014 (που αντιστοιχεί στο άρθρο 63 παρ. 3 Ν 3601/2007). Τα ανωτέρω έχουν έννοια, βεβαίως, σε περίπτωση που η αρνητική πορεία του πιστωτικού ιδρύματος αποδίδεται (και) στην προηγούμενη διοίκησή του. Διαφορετικά, δύνανται να ληφθούν αμέσως τα μέτρα εξυγίανσης, χωρίς να προηγηθεί ο διορισμός επιτρόπου.

Διορισμός επιτρόπου σε πιστωτικό ίδρυμα, αυτός καθ' εαυτόν, δεν σημαίνει ενεργοποίηση διαδικασίας αφεργγυότητας αυτού, όπως προκύπτει και από το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 137 του Ν 4261/2014. Διευκρινίζεται, επίσης, στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 7 πως «ο Διορισμός Επιτρόπου δεν συνεπάγεται την ακύρωση, καταγγελία ή τροποποίηση συμφωνιών, το ληξιπρόθεσμο οποιουδήποτε χρέους του πιστωτικού ιδρύματος ή την αναστολή των ατομικών διώξεων κατά αυτού»²³.

Ως εκ του σκοπού του θεσμού του επιτρόπου, το έργο του δεν δύναται παρά να έχει περιορισμένη διάρκεια. Στο πνεύμα αυτό, η παρ. 13 του άρθρου 137 του Ν 4261/2014 προβλέπει ότι «ο Επίτροπος διορίζεται για διάστημα που δεν υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες» με δυνατότητα παράτασης του διορισμού του για διάστημα έξι (6) μηνών. Η συνολική περίοδος των παρατάσεων δεν μπορεί να υπερβεί τους δεκαοκτώ (18) μήνες. Η διάταξη προβλέπει, επίσης, ότι σε περίπτωση που οι λόγοι διορισμού του επιτρόπου (κατά την παρ. 1 του άρθρου 137) εκλείψουν ή σε περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα δεν μπορεί να ανακάμψει ή να εξυγιανθεί, τερματίζεται το έργο του επιτρόπου πριν από τη λήξη του. Εξυπακούεται ότι στην τελευταία περίπτωση η Τράπεζα της Ελλάδος αποφασίζει την ανάκληση της άδειας του πιστωτικού ιδρύματος κατά το άρθρο 19 και το θέτει υπό ειδική εκκαθάριση κατά το άρθρο 145. Αν, όμως, τερματισθεί το έργο του επιτρόπου χωρίς να τεθεί το πιστωτικό ίδρυμα υπό ειδική εκκαθάριση, ο Επίτροπος εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του μέχρι το διορισμό ή την εκλογή νέου διοικητικού συμβουλίου, εφόσον βεβαίως το πιστωτικό ίδρυμα δεν διαθέτει διοικητικό συμβούλιο.

Με το διορισμό του επιτρόπου συνδέεται και το μέτρο της επιβολής με διοικητική πράξη της Τράπεζας της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 138 του Ν 4261/2014, παράτασης του χρόνου εκπλήρωσης ορισμένων ή του συνόλου των υποχρεώσεων πιστωτικού ιδρύματος για χρονικό διάστημα μέχρι είκοσι (20) εργάσιμων ημερών, που μπορεί να παραταθεί άπαξ για δέκα (10) εργάσιμες ημέρες με νεότερη απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος. Το μέτρο επιβάλλεται σε πιστωτικό ίδρυμα, όταν αυτό παρουσιάζει σημαντικά

μειωμένη ρευστότητα με πιθανολογούμενη ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων, για λόγους προστασίας των καταθετών και των άλλων πιστωτών του. Παρά το γεγονός ότι η διάταξη αυτή συνιστά μορφή παρέμβασης δημόσιας αρχής (ήτοι της Τράπεζας της Ελλάδος) στα ενοχικής φύσεως δικαιώματα των συμβαλλομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα, η σύντομη διάρκεια του μέτρου, σε συνδυασμό με το σκοπό του, που συνίσταται στην προστασία του δημοσίου συμφέροντος, δικαιολογούν την εν λόγω νομοθετική πρόβλεψη²⁴. Σκοπός του μέτρου είναι η πρόληψη κινήσεων πανικού, όπως η μαζική ανάληψη καταθέσεων (bank run) που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν το διορισμό επιτρόπου σε πιστωτικό ίδρυμα, πριν καταστεί δυνατή η δρομολόγηση των μέτρων που απαιτούνται για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο στην παράγραφο 5 του άρθρου 138 προβλέπεται ότι «η παράταση της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που είναι ή καθίστανται ληξιπρόθεσμες δεν ενεργοποιεί τη διαδικασία αποζημιώσεων καταθετών και επενδυτών - πελατών του Ν 3746/2009 και του Ν 2533/1997».

Στην παρ. 2 του άρθρου 138 προβλέπεται ότι η παράταση του άρθρου 138 δεν ισχύει για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος που πηγάζουν από συναλλαγές σε χρηματοπιστωτικά μέσα που συνάπτονται σε κεφαλαιαγορές και αγορές χρήματος, καθώς και στη διαπραγματευτική αγορά, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων έναντι συμμετεχόντων στα συστήματα κατά την έννοια του άρθρου 1 του Ν 2789/2000, που είναι δηλαδή, κυρίως, τα θεσμοθετημένα συστήματα πληρωμών και εκκαθάρσεων συναλλαγών επί τίτλων, που έχουν γνωστοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εύλογη αυτή εξαίρεση, για να μην διαταραχθεί η λειτουργία του όλου χρηματοπιστωτικού συστήματος, επιβάλλεται μάλιστα για τα συστήματα του Ν 2789/2000 και από το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο (Οδηγία 98/26/ΕΚ).

4. Τα μέτρα εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων

4.1. Περί των μέτρων εξυγίανσης

Το άρθρο 139 του Ν 4261/2014 καθορίζει ότι τα μέτρα εξυγίανσης δύνανται να επιβάλλονται σε πιστωτικό ίδρυμα με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος χάριν της προστασίας της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης του κοινού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 139 ορίζει ότι «Τα μέτρα αυτά στοχεύουν στη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής ευστάθειας, την ελαχιστοποίηση του κόστους της εξυγίανσης του πιστωτικού ιδρύματος και την προστασία των καταθετών και επενδυτών, όπως προβλέπουν οι διατάξεις του Ν 3746/2009».

23. Βλ. Φ. Αθανασίου, ΧρπΔικ 3/2011, σελ.378.

24. Πρβλ. Ζ. Τσολακίδη, Η μεταβίβαση περουνιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος (άρθρα 63Δ - 63Ε Ν 3601/2007) υπό το πρίσμα του ιδιωτικού δικαίου, ΧρπΔικ 3/2012, σελ. 362.

Σκοπός της νέας διαδικασίας είναι, αφενός, να παύσει να δραστηριοποιείται στην τραπεζική αγορά πιστωτικό ίδρυμα που αποτελεί πηγή κινδύνων, αφού δεν πληροί πλέον τις υποχρεωτικές – και κατά το ενωσιακό δίκαιο – προϋποθέσεις και τους αναγκαστικούς, δημοσίου δικαίου κανόνες ύπαρξης και λειτουργίας του, αφετέρου δε να μεταβιβασθούν ομαλώς στο τραπεζικό σύστημα και να μην διακοπούν κρίσιμες τραπεζικές λειτουργίες του, αφού τυχόν διακοπή θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη χρηματοπιστωτική ασφάλεια και την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Πράγματι, πιστωτικό ίδρυμα που δεν πληροί πλέον τις προϋποθέσεις λειτουργίας του, ως μη αξιόπιστος συναλλασσόμενος στη διατραπεζική αγορά, αποτελεί άμεση πηγή κινδύνου για τις άλλες τράπεζες. Τις θέτει όμως σε κίνδυνο και εμμέσως, αφού, αν περιπέσει σε αδυναμία πληρωμών, αφενός ενεργοποιείται το ΤΕΚΕ, με αποτέλεσμα την άμεση ζημία τους, αφού θα θιγούν οι εισφορές όλων των τραπεζών σ' αυτό ή και θα κληθούν αυτές να καταβάλουν συμπληρωματικές εισφορές, αφετέρου δε κλονίζεται η εμπιστοσύνη των καταθετών στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με κίνδυνο μαζικών εκροών καταθέσεων από όλες τις εγχώριες τράπεζες.

Η προβλεπόμενη στο Κεφάλαιο Ζ' του Ν 4261/2014 διαδικασία εξυγίανσης / ειδικής εκκαθάρισης, συνιστώσα μορφή ταχείας αναδιάρθρωσης και ειδικής εκκαθάρισης αφερέγγυας τράπεζας, σε αρμονία και με τα προβλεπόμενα στην Πρόταση Οδηγίας για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση / ειδική εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων, σκοπεύει στη διενέργεια της εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος και τον επιμερισμό των ζημιών στους πιστωτές του με τρόπο που να διασφαλίζεται το δημόσιο συμφέρον, αποφευγόμενων διαταραχών της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και επιτυχανομένης της προστασίας των καταθετών μέχρι του ποσού των 100.000 Ευρώ σύμφωνα με τις επιταγές της Οδηγίας 2009/14/ΕΚ για τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων, όσον αφορά το επίπεδο κάλυψης και την προθεσμία εκταμίευσης. Για το λόγο αυτό, προτάσσεται η διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος, με τις ανωτέρω εκφάνσεις του, υπηρετούμενων επικουρικών και σε δεύτερη μοίρα των κοινών, συνήθων σκοπών των συλλογικών διαδικασιών ικανοποίησης των πιστωτών και ιδίως της σύμμετρης ικανοποίησής τους²⁵. Η επιβολή σε πιστωτικό ίδρυμα των μέτρων εξυγίανσης εμπίπτει στην κατηγορία των διοικητικών μέτρων που επιβάλλονται από δημόσια αρχή, εισαγόντων καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης και συλλογικής ικανοποίησης των δανειστών του πιστωτικού ιδρύματος (αντί της ατομικής δράσης των πιστωτών)²⁶, και συνδέεται κατά κανόνα με ανάκληση της άδειας λειτουργίας του και με αλλαγή του καθεστώτος διοίκησης και διαχείρισης αυτού. Τούτο δε διότι τα μέτρα εξυγίανσης περιέχουν και πράξεις

διάθεσης περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος, οι οποίες δεν ακολουθούν αποφάσεις των οικείων οργάνων διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος, αλλά της Τράπεζας της Ελλάδος, ενεργούσης ως εποπτικής αρχής, με εξουσίες εξικνούμενες και σε θέματα εξυγίανσης. Για το λόγο αυτό ο νομοθέτης παραθέτει στην παράγραφο 2 του άρθρου 139 του Ν 4261/2014 λόγους λήψης των μέτρων εξυγίανσης. Η παράθεση αυτή των λόγων υπαγωγής σε καθεστώς εξυγίανσης, αν και γίνεται ενδεικτικώς, κατά ρητή διατύπωση του νόμου, έχει κατ' ουσίαν εξαντλητικό χαρακτήρα και η χρήση του επιρρήματος «ενδεικτικά» γίνεται για να αποφευχθεί στενή και συσταλτική ερμηνεία των παρατιθέμενων στο νόμο περιπτώσεων, καθώς και για να είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή τους.

Οι λόγοι λήψης των μέτρων εξυγίανσης διακρίνονται α) σε μικρο-οικονομικούς – υποκειμενικούς και β) σε μακρο-οικονομικούς – αντικειμενικούς.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι περιπτώσεις:

α) αδυναμίας ή άρνησης αύξησης των ιδίων κεφαλαίων του πιστωτικού ιδρύματος, όταν, εννοείται, η αύξηση αυτή είναι απαραίτητη για τη συνέχιση λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος (άρθρο 19 περ. ζ') και, γενικώς, όταν το πιστωτικό ίδρυμα δεν διαθέτει επαρκή ίδια κεφάλαια ή δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του και ιδίως να διασφαλίσει τα επιστρεπτέα κεφάλαια που του έχουν εμπιστευθεί οι καταθέτες και οι λοιποί πιστωτές του (άρθρο 137 παρ. 1 περ. γ')

β) παρακώλυσης του ελέγχου που ασκείται από την Τράπεζα της Ελλάδος, τπρουμένης, βεβαίως, της αρχής της αναλογικότητας, (άρθρο 19 περ. η') και, συναφώς,

γ) διαπίστωσης σοβαρών ή κατ' εξακολούθηση παραβάσεων διατάξεων της νομοθεσίας ή επιχειρηματικής πορείας που δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες για τη χρηστή και συνετή διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων από τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος, με συνέπεια να τίθενται σε κίνδυνο η φερεγγυότητα του πιστωτικού ιδρύματος, τα συμφέροντα των καταθετών του ή εν γένει η διασφάλιση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και η προστασία της εμπιστοσύνης του κοινού στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα (άρθρο 137 παρ. 1 περ. β').

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται:

α) Η ανάγκη σταθεροποίησης πιστωτικού ιδρύματος ή αποτροπής κινδύνου οικονομικής αστάθειας σε πιστωτικό ίδρυμα χάριν της συστημικής ευστάθειας,

β) η ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης του κοινού, ιδίως των καταθετών, στη σταθερότητα και την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος,

γ) η πρόληψη δημιουργίας συστημικού κινδύνου ή καταστάσεων αποσταθεροποιητικών του χρηματοπιστωτικού συστήματος, λαμβανομένων υπόψη και των συνθηκών που

25. Βλ. Δ. Ρούσση, ΧρηΔικ 1/2013, σελ. 58.

26. Δ. Ρούσση, Δίκαιο Εκκαθάρισης Τραπεζών, σελ. 41.

επικρατούν στην τραπεζική και διατραπεζική αγορά, καθώς και, κατά παραπομπή στην παράγραφο 1 του άρθρου 137.

Τα μέτρα εξυγίανσης δύνανται να είναι α) η αναγκαστική αύξηση κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος, β) η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος προς άλλο πιστωτικό ίδρυμα ή προς άλλο πρόσωπο (άρθρο 141 Ν 4261/2014) και γ) η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, προς το οποίο μεταβιβάζεται το σύνολο ή μέρος των περιουσιακών στοιχείων του αρχικού, υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 141 παράγραφοι 5 έως 12.

Η Τράπεζα της Ελλάδος κατά τη λήψη της εν λόγω απόφασης λειτουργεί ως εποπτική αρχή, έχουσα την εξουσία να ανακαλέσει την άδεια λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος, αλλά, παραλλήλως, και ως αρχή εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων²⁷. Η διακριτική ευχέρεια της Τράπεζας κατά τη λήψη απόφασης περί επιβολής μέτρων εξυγίανσης, βάσει των διατάξεων του άρθρου 140, είναι ευρεία. Ο νόμος, όμως, οριοθετεί την ευχέρεια αυτή, μεταξύ άλλων, και με την παράγραφο 3 του άρθρου 139 του Ν 4261/2014. Η εν λόγω διάταξη της παραγράφου 3 μεριμνά για την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της Τράπεζας της Ελλάδος στο πλαίσιο επιβολής των μέτρων εξυγίανσης τριτογενούς της αρχής της αναλογικότητας. Προβλέπει, σχετικώς, ότι η Τράπεζα της Ελλάδος λαμβάνει μέτρα που πρέπει να είναι κατάλληλα για την επίτευξη των αμέσως ανωτέρω εκτεθέντων σκοπών, αφού εκτιμήσει το πρόσφορο των μέτρων που πρόκειται να λάβει σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό (αρχή αναλογικότητας) και αφού λάβει υπόψη της:

α) Τη διαφαινόμενη αδυναμία του πιστωτικού ιδρύματος να ανακάμψει, β) την αδυναμία λήψης εναλλακτικών μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος, εντός κατάλληλου χρονικού διαστήματος, για την αποτροπή κατάρρευσης του πιστωτικού ιδρύματος, γ) τις εκτιμώμενες συνέπειες της αδυναμίας πληρωμών του πιστωτικού ιδρύματος για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, δ) την ανάγκη να επωμιστούν τις τυχόν απώλειες από την εξυγίανση ενός πιστωτικού ιδρύματος οι μέτοχοι, οι μη ενέγγυοι πιστωτές και, με την επιφύλαξη της ανάγκης προστασίας της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, οι καταθέτες που δεν καλύπτονται από τις διατάξεις του Ν 3746/2009. Ο νομοθέτης τονίζει, δηλαδή, ότι τα μέτρα αυτά πρέπει να επιλέγονται και να λαμβάνονται κατόπιν αξιολόγησης των εκόντων προτεραιότητα δικαιοπολιτικών σκοπών του συστήματος εξυγίανσης. Στην αξιολόγηση αυτή παραπέμπει η ενέχουσα ιεράρχηση εννόμων συμφερόντων στάθμιση των αποτελεσμάτων που θα προκαλούσε η ανέλεγκτη, εκτός πλαισίου εξυγίανσης, αδυναμία πληρωμών πιστωτικού ιδρύματος για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, που προβλέπεται στην περίπτωση γ' της παραγράφου 3 του άρθρου 139, σε σχέση βεβαίως με τους σκοπούς που

καλούνται να υπηρετήσουν τα μέτρα εξυγίανσης σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 139. Το στοιχείο αα' της περίπτωσης γ' παραπέμπει σαφώς στη δυνατότητα κάλυψης των εγγυημένων καταθέσεων από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων και τα στοιχεία ββ' και γγ' στις συστημικές συνέπειες που θα είχε στο όλο τραπεζικό σύστημα η εκτός πλαισίου εξυγίανσης ειδική εκκαθάριση του πιστωτικού ιδρύματος ως εκ του είδους και του εύρους των υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος έναντι άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, οργανισμών συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες και ασφαλιστικών επιχειρήσεων, καθώς και των συμμετοχών του πιστωτικού ιδρύματος στο μετοχικό κεφάλαιο εταιριών του ευρύτερου χρηματοοικονομικού τομέα και αντιστρόφως. Ιεράρχηση εννόμων συμφερόντων και προστατευτέων εννόμων αγαθών εμπεριέχει επίσης και η περίπτωση δ' της παρ. 3 του άρθρου 139, ορίζουσα ρητώς, αλλά και σε απόλυτη συμφωνία με τις ισχύουσες αρχές του Πτωχευτικού Κώδικα και των συλλογικών διαδικασιών αφερεγγυότητας εν γένει, ότι, εκ του περιουσιακού προϊόντος που θα προέλθει από τη διαδικασία εξυγίανσης, τελευταίοι ικανοποιούνται οι μέτοχοι και αμέσως πριν οι μη ενέγγυοι πιστωτές. Η καινοτομία της διάταξης σε σχέση με το υφιστάμενο ως τότε θεσμικό πλαίσιο, που κατέτασσε τους καταθέτες στην ίδια σειρά με τους λοιπούς ενέγγυους πιστωτές, συνίσταται στην αναγνώριση της ικανοποίησης των καταθετών που δεν καλύπτονται από τις διατάξεις του Ν 3746/2009, ως συνδεόμενης με την προστασία της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και δυναμένης, ως εκ τούτου, να οδηγήσει σε ικανοποίηση των καταθετών αυτών προνομιακώς σε σχέση με τους λοιπούς μη ενέγγυους πιστωτές. Η ιεράρχηση αυτή έχει σημασία για την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της Τράπεζας της Ελλάδος σε σχέση με την επιλογή των υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος που θα μεταφερθούν στη μεταβατική τράπεζα ή σε λειτουργούσα τράπεζα, με αποτέλεσμα να διασωθούν, και όχι στο τιθέμενο υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικό ίδρυμα.

Η παράγραφος 4 του άρθρου 139 του Ν 4261/2014 ορίζει ότι η λήψη των μέτρων εξυγίανσης δεν λογίζεται ως διαδικασία αφερεγγυότητας του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος που θα δικαιούνταν να επικαλεσθούν πιστωτές του. Τούτο αφορά κατά κύριο λόγο πιστωτές που οι απαιτήσεις τους μεταβιβάζονται στη μεταβατική τράπεζα ή σε λειτουργούσα τράπεζα. Η ρύθμιση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία σε σχέση με την ενεργοποίηση συμβατικών ρητρών που προβλέπουν σταυροειδείς συνέπειες σε περίπτωση αδυναμίας ή αφερεγγυότητας συμβαλλομένου (cross default), τη δυνατότητα δηλαδή του αντισυμβαλλομένου - δανειστή του πιστωτικού ιδρύματος να επικαλεσθεί την είσοδο του πιστωτικού ιδρύματος σε καθεστώς εξυγίανσης, για να καταγγείλει υφιστάμενες συμβάσεις. Τούτο ακριβώς διευκρινίζει το τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 139, που προβλέπει ότι «*τυχόν συμβατικές ρήτρες που ενεργοποιούνται σε περίπτωση πτώχευσης ή αφερεγγυότητας ή επέλευσης*

27. Βλ. Δ. Ρούσση, ΧρηΔικ 1/2013, σελ. 58.

άλλου γεγονότος που χαρακτηρίζεται ως «πιστωτικό γεγονός» ή ισοδύναμο της αφεργγυότητας δεν ενεργοποιούνται από το γεγονός της λήψης μέτρων εξυγίανσης».

Η θέσπιση στο νόμο και *ad hoc* εφαρμογή της διαδικασίας εξυγίανσης σκοπό έχει να διαφυλάξει και τα συμφέροντα των πιστωτών του πιστωτικού ιδρύματος, καθώς και των μετόχων του. Μέτρο σύγκρισης είναι ο βαθμός ικανοποίησής τους σε περίπτωση και στο μέτρο που εφαρμόζοταν η διαδικασία ειδικής εκκαθάρισης αντί της διαδικασίας εξυγίανσης²⁸. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο το άρθρο 144 του Ν 4261/2014 προβλέπει ότι «αν κάποιος μέτοχος ή πιστωτής πιστωτικού ιδρύματος θεωρήσει ότι, ως συνέπεια της εφαρμογής ενός μέτρου εξυγίανσης από τα προβλεπόμενα στα άρθρα 139-142, η οικονομική του θέση έχει επιδεινωθεί σε σχέση με αυτή στην οποία θα βρισκόταν εάν το πιστωτικό ίδρυμα ετίθετο άμεσα σε ειδική εκκαθάριση πριν από την εφαρμογή ενός τέτοιου μέτρου, ο εν λόγω μέτοχος ή πιστωτής δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση από το Δημόσιο ύψους τέτοιου που να τον αποκαθιστά στη θέση που θα είχε αν γινόταν απευθείας ειδική εκκαθάριση».

Σκοπός της διάταξης αυτής είναι να αποκλεισθεί η προσβολή των αποφάσεων των δημοσίων αρχών που επιβάλλουν τα μέτρα εξυγίανσης, χωρίς να στερούνται οι δανειστές και οι μέτοχοι δικαστικής προστασίας. Βεβαίως, είναι εξαιρετικά δυσχερές η θεμελίωση αξίωσης βάσει της διάταξης αυτής. Ορθώς, όμως, ο νομοθέτης προβλέπει ότι «για την εκτίμηση της οικονομικής κατάστασης του ιδρύματος πριν από την εφαρμογή των μέτρων εξυγίανσης, προκειμένου να αξιολογηθεί εάν υπήρξε πράγματι χειροτέρευση θέσης, λαμβάνονται υπόψη η έκθεση ή οι εκθέσεις αποτίμησης της παραγράφου 4 του άρθρου 141 και αφαιρείται κάθε ποσό κρατικής ενίσχυσης ή ενίσχυσης από κεντρική τράπεζα που τυχόν έχει λάβει το πιστωτικό ίδρυμα.». Πράγματι, τα μέτρα εξυγίανσης, εκτός από το σκέλος των περικοπών απαιτήσεων ή της ποιοτικής μεταβολής τους (π.χ. από δανειακή απαίτηση σε μετοχική σχέση), συνοδεύονται και από μέτρα κεφαλαιακής ενίσχυσης του πιστωτικού ιδρύματος, μεταβατικού ή αποκτώντος περιουσιακά στοιχεία (βλ. παρακάτω). Αξίζει να σημειωθεί ότι το κυρίως τίθεμένο εν προκειμένω ζήτημα είναι αυτό της αποτίμησης της αξίας των μεταβιβαζομένων σε λειτουργούν πιστωτικό ίδρυμα ή σε μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα περιουσιακών στοιχείων του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος που συνδέονται και με τις κρίσιμες τραπεζικές εργασίες του. Εν προκειμένω, η κεφαλαιακή ενίσχυση του πιστωτικού ιδρύματος που αποκτά τα περιουσιακά στοιχεία του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος είναι σημαντική για τη δημιουργία σ' αυτό κινήτρου προς απόκτηση όχι μόνον των στοιχείων του παθητικού, αλλά και των στοιχείων του ενεργητικού. Η κεφαλαιακή αυτή ενίσχυση μάλλον θετικώς επιδρά και ως προς το τίμημα που προσφέρει το αποκτών πιστωτικό ίδρυμα στο μεταβιβάζον, καθόσον δια-

σφαλίζουν τη συνέχιση της λειτουργίας του, αλλά και τη δυνατότητα αξιοποίησης των αποκτωμένων περιουσιακών στοιχείων. Είναι, κατά συνέπεια, απολύτως εύλογο να μην λαμβάνονται υπόψη αυτές οι ενισχύσεις, π.χ. μέσω του ELA (Emergency Liquidity Assistance) ή μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, για τον υπολογισμό της περιουσιακής κατάστασης του πιστωτικού ιδρύματος και της, επί τη βάση αυτής, ικανοποίησεως των δανειστών του.

4.2. Τα κατ' ιδίαν μέτρα εξυγίανσης

4.2.1. Η αύξηση κεφαλαίου ως μέτρο εξυγίανσης (άρθρο 140)

Πρόκειται για περίπτωση που την αύξηση κεφαλαίου την αποφασίζει ο επίτροπος και όχι τα προβλεπόμενα στο καταστατικό όργανα του πιστωτικού ιδρύματος. Σε περίπτωση που το καταστατικό του πιστωτικού ιδρύματος προβλέπει αύξηση κεφαλαίου με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου του, μπορεί να θεωρηθεί πως εν προκειμένω ο επίτροπος ενεργεί υποκαθιστώντας το διοικητικό συμβούλιο. Σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στην αύξηση κεφαλαίου του άρθρου 136 του Ν 4261/2014, δεν ισχύει το δικαίωμα προτίμησης των παλαιών μετόχων. Η κατάργηση αυτή συνδέεται, προφανώς, με τη διαπιστωμένη άρνηση των παλαιών μετόχων να συμμετάσχουν σε αύξηση κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος και με την ανάγκη ενεργοποίησης της κεφαλαιακής ενίσχυσης του πιστωτικού ιδρύματος από τρίτα πρόσωπα, ενδεχομένως και θεσμικούς φορείς, όπως το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, εφόσον βεβαίως συντρέχουν οι προς τούτο προϋποθέσεις (βλ. ιδίως άρθρο 6 Ν 3864/2010)²⁹. Αξίζει να σημειωθεί πως η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμοσθεί ποτέ, αλλά ούτε και διαφαίνεται πιθανότητα εφαρμογής της, πιθανώς και λόγω των προβλημάτων που δημιουργεί σε σχέση με το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο και, ιδίως, τις εταιρικές Οδηγίες (βλ. ενδεικτικώς άρθρα 25 και 29 Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας), αλλά και τη νομολογία του ΔΕΚ (βλ. ενδεικτικώς υπόθεση C-441 / 93 Παναγής Παφίτης κατά Τράπεζας Κεντρικής Ελλάδος, 1996, ΔΕΚ I-1347, αλλά και τις υποθέσεις C-19/90 and C-20/90, Καρέλλα και Καρέλλας κατά Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, 1991, ΔΕΚ I-2691).

4.2.2. Η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος («εντολή μεταβίβασης», άρθρο 141)

Κατά την παράγραφο 1, «η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται με απόφασή της να υποχρεώσει πιστωτικό ίδρυμα στη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του προς άλλο πιστωτικό ίδρυμα ή προς άλλο πρόσωπο. Τα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία προσδιορίζονται στην απόφαση του προηγούμενου εδαφίου και μπορούν να είναι δικαιώματα, απαιτήσεις, υποχρεώσεις ή και συμβατικές σχέσεις». Η απόφαση για τη μεταβίβαση ενεργοποιείται από τα αρμόδια όργανα του πιστωτικού ιδρύματος κατά την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου. Η μη συμμόρ-

28. Πρβλ. Δ. Παπαδοπούλου, ΔΕΕ 4/2013, σελ. 310.

29. Πρβλ. Αθανασίου, ό.π., σελ. 379.

φωση των αρμοδίων οργάνων του πιστωτικού ιδρύματος και δη του διοικητικού συμβουλίου με την «εντολή» αυτή της Τράπεζας της Ελλάδος οδηγεί στο διορισμό επιτρόπου σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 137 (αν δεν έχει ήδη προηγηθεί), κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο εδάφιο 2 της παρ. 2 του άρθρου 141. Ο επίτροπος ενεργεί εν προκειμένω χωρίς τη σύμπραξη του διοικητικού συμβουλίου.

Υποχρεωτικό περιεχόμενο των μεταβιβαζομένων με την απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος είναι οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις έως του ορίου του άρθρου 9 του Ν 3746/2009 και από καταθέσεις του Δημοσίου και φορέων της Κεντρικής Κυβέρνησης. Ο νομοθέτης έχει παραβλέψει τις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από παροχή επενδυτικών υπηρεσιών που καλύπτονται από το Ν 3746/2009, οι οποίες πρέπει να θεωρηθούν επίσης ως υποχρεωτικές μεταβιβαζόμενες. Η απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος δύναται να προβλέπει τη μεταβίβαση και περαιτέρω στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος, όταν αυτό απαιτείται για τους σκοπούς της εξυγίανσης. Τούτο είναι, εξάλλου, αυτονόητο, καθόσον χωρίς τη μεταβίβαση ενός στοιχειώδους μεγέθους ενεργητικού είναι αδύνατη η επίτευξη οιοδήποτε, έστω και κατά προσέγγιση, ισοσκελισμένου συνόλου περιουσιακών στοιχείων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία υποχρέωσης κάλυψης/χρηματοδότησης αυτού του κενού ή ελλείμματος δι' άλλων πόρων. Σχετικώς, σημειώνεται ότι, κατά την παρ. 13 του άρθρου 141, σε περίπτωση που η αξία των μεταβιβαζομένων στοιχείων του παθητικού στο προς ό η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα υπερβαίνει την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού, η Τράπεζα της Ελλάδος καθορίζει το ποσό της διαφοράς, η οποία καλύπτεται ως εξής: α) το Σκέλος Καταθέσεων του ΤΕΚΕ καταβάλλει ποσό ίσο με την αξία των εγγυημένων καταθέσεων αφαιρούμενης της αξίας των μεταβιβαζομένων στοιχείων του ενεργητικού και β) το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ καταβάλλει το επιπλέον ποσό. Κατά την παράγραφο 12 του ίδιου άρθρου, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας θα καταβάλλει το ποσό που θα κατέβαλλε το ΤΕΚΕ κατά την παράγραφο 13 του άρθρου 141 και την παράγραφο 7 του άρθρου 142 του Ν 4261/2014 για το χρονικό διάστημα που ορίζεται στο νόμο, αποκτώντας το ΤΧΣ την αξίωση και το προνόμιο του ΤΕΚΕ κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 13Α του Ν 3746/2009. Κατά ρητή πρόβλεψη του τελευταίου εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 141, στα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία δεν δύνανται, όμως, να περιλαμβάνονται τα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (subordinated debts)³⁰.

Δεδομένου ότι η μεταβίβαση πραγματοποιείται με τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου, απαιτείται για τη συμφω-

νία και την ολοκλήρωσή της (εκποιητική δικαιοπραξία) η συνδρομή των όρων του αστικού δικαίου³¹. Η απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος, οδηγούσα σε δηλώσεις βουλήσεως που οδηγούν στη δημιουργία εννόμων σχέσεων, αναπτύσσουν, κατά κύριο λόγο, αποτελέσματα ουσιαστικού ιδιωτικού δικαίου στη σχέση του υπό καθεστώς εξυγίανσης / ειδικής εκκαθάρισης τελούντος πιστωτικού ιδρύματος, αφενός, και του αντισυμβαλλομένου του (αποκτώντος), αφετέρου, ως προς τα θέματα δηλαδή που διέπουν τις μεταξύ τους συναλλαγές, στο πλαίσιο της σύμβασης πώλησης και μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων. Χάρην προστασίας της εμπιστοσύνης των συναλλασσόμενων με το πιστωτικό ίδρυμα και, κατ' επέκταση, της διασφάλισης της ομαλής ροής των διαδικασιών εξυγίανσης / ειδικής εκκαθάρισης, οι έννομες αυτές σχέσεις χρήζουν όμως και τυγχάνουν προστασίας από την έννομη τάξη, εξοπλιζόμενες με εξαιρετική και έναντι τρίτων ισχύ. Τούτο καθίσταται απαραίτητο ως εκ της ειδικής σημασίας των διατάξεων που καθορίζουν τα μέτρα μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων των πιστωτικών ιδρυμάτων, στο πλαίσιο της εξυγίανσης / αναδιοργάνωσής τους. Οι σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας αποτελούν κράμα των διατάξεων περί εκκαθάρισης και πτώχευσης, αφενός, και των διατάξεων περί αναγκαστικής εκποίησης, αφετέρου³². Κατά το άρθρο 1 του Πτωχευτικού Κώδικα «Η πτώχευση αποσκοπεί στη συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών του οφειλέτη με τη ρευστοποίηση της περιουσίας του ή με άλλο τρόπο που προβλέπεται από σχέδιο αναδιοργάνωσης και ιδίως με τη διατήρηση της επιχείρησης του». Όπως εκέθηκε, ο πρωταρχικός σκοπός της αναδιοργάνωσης πιστωτικού ιδρύματος συνίσταται, όπως προκύπτει από το άρθρο 139 παρ. 1 του Ν 4261/2014, στην προστασία της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, επιτυγχάνεται δε αυτός με τη διασφάλιση της, κατά το δυνατόν, ομαλής άσκησης των βασικών τραπεζικών εργασιών του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος, τη μεγιστοποίηση της αξίας των περιουσιακών του στοιχείων και την προστασία των συμφερόντων των πιστωτών που είναι καταθέτες και επενδυτές κατά την έννοια του Ν 3746/2009, των ασφαλιζομένων δηλαδή από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων³³.

Σειρά διατάξεων της νομοθεσίας περί εξυγίανσης αποσκοπεί στην ταχεία, απρόσκοπτη και οριστική, από άποψη αστικού δικαίου, μη υποκείμενη δηλαδή σε διαδικασίες επιδίωξης διάρρηξης ή ανατροπής, μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος υπό την εποπεία και, ουσιαστικώς, υπό την καθοδήγηση των δημοσίων αρχών εξυγίανσης (χαρακτήρας αναγκαστικής εκποίησης). Μέριμνα για την επίτευξη του σκοπού αυτού λαμβάνουν οι διατάξεις του άρθρου 141 παρ. 3 του Ν 4261/2014, που

30. Βλ. Ζ. Τσολακίδη, ΧρηΔικ 3/2012, σελ. 364.

31. Πρβλ. Τσολακίδη, ό.π., σελ. 365.

32. Βλ. Δ. Ρούσση, ΧρηΔικ 1/2013, σελ. 60.

33. Βλ. Ζ. Τσολακίδη, ΧρηΔικ 3/2012, σελ. 364.

ορίζει ότι η δήλωση προς την Τράπεζα της Ελλάδος του τρίτου προσώπου, στο οποίο πρόκειται να μεταβιβάσουν περιουσιακά στοιχεία του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος που έχει υπαχθεί σε καθεστώς εξυγίανσης αποτελεί εκτελεστό τίτλο για την αξίωση του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος κατά του προς ό η μεταβίβαση προσώπου ως προς το καθοριζόμενο αντάλλαγμα.

Η παράγραφος 3 του άρθρου 141 περιγράφει, επίσης, την εφαρμοζόμενη σχετικώς διαδικασία, που διέπεται από ταχύτητα και μυστικότητα. Η διαδικασία αυτή έρχεται σε αντίθεση με τις συνήθεις πτωχευτικές διαδικασίες, που είναι μακροχρόνιες και απαιτούν πολύπλοκες διαπραγματεύσεις και συμφωνίες με τους πιστωτές και μπορούν να εφαρμοστούν στα πιστωτικά ιδρύματα, καθόσον, τυχόν εφαρμογή τους, θα αναιρούσε παντελώς την επιδιωκόμενη προστασία του δημοσίου συμφέροντος και την αποτροπή του συστημικού κινδύνου. Βεβαίως, αναντίρρητο και αναπόφευκτο τμήμα της ταχύτητας και της εμπιστευτικότητας είναι ο περιορισμός της διαφάνειας των διαδικασιών και της δυνατότητας λογοδοσίας των αρμοδίων οργάνων. Όμως, ο νομοθέτης, προβαίνοντας σε δικαιοπολιτική επιλογή, κλίνει υπέρ των πρώτων έννομων αγαθών, κατόπιν στάθμισης των αντιτιθέμενων έννομων συμφερόντων.

Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, που περιγράφεται στις παραγράφους 3 επ. του άρθρου 141, η Τράπεζα της Ελλάδος καλεί πιστωτικά ιδρύματα ή άλλα πρόσωπα, που, κατά την κρίση της και σύμφωνα με τις διαθέσιμες σε αυτήν κατά το χρόνο αυτόν πληροφορίες, είναι κατάλληλα για την κτήση των υπό μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, σε άτυπη και εμπιστευτική διαδικασία υποβολής προσφορών για την απόκτηση τους. Τα κληθέντα σε υποβολή προσφορών πιστωτικά ιδρύματα ή άλλα πρόσωπα, καθώς και οι διοικούντες, υπάλληλοι και συνεργάτες τους, τηρούν απόρρητο ως προς την ως άνω διαδικασία και κάθε πληροφορία που απέκτησαν επί ευκαιρία αυτής. Εξυπακούεται ότι συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία, συνυφασμένα με τη φύση των τραπεζικών εργασιών, τόσο του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος, όπως οι καταθέσεις, όσο και του ενεργητικού, όπως οι απαιτήσεις από δάνεια, μπορούν να μεταβιβασθούν μόνο σε πιστωτικά ιδρύματα. Η ανάγκη ταχύτητας και μυστικότητας της διαδικασίας επιβάλλει να αρκασθούν όλοι οι παράγοντες στον καθορισμό του ανταλλάγματος βάσει προσωρινής αποτίμησης των μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων, η οποία διενεργείται από την Τράπεζα της Ελλάδος με συντηρητικές εκτιμήσεις των ως άνω στοιχείων επί τη βάση της εύλογης αξίας αυτών. Ακολουθεί εντός εξαμήνου ο οριστικός καθορισμός από την Τράπεζα της Ελλάδος του ποσού της διαφοράς, αφού ληφθούν υπόψη η έκθεση ή οι εκθέσεις αποτίμησης, οι τρέχουσες συνθήκες της αγοράς και η ανάγκη εύρυθμης λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Εξάλλου, στην παρ. 5 εδ. 2 του άρθρου 141 του Ν 4261/2014, ορίζεται ότι δεν εφαρμόζεται στις εν λόγω μεταβί-

βάσεις το άρθρο 479 του Αστικού Κώδικα, για να αποκλεισθεί η ευθύνη του προσώπου, στο οποίο μεταβιβάζονται περιουσιακά στοιχεία του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος που έχει υπαχθεί σε καθεστώς εξυγίανσης, έναντι των δανειστών του τελευταίου. Τέτοια ευθύνη του αποκτώντος θα καθιστούσε οποιοδήποτε πρόσωπο απρόθυμο να αποκτήσει περιουσιακά στοιχεία του υπό αναδιοργάνωση πιστωτικού ιδρύματος, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η προοπτική επιτυχίας των εργαλείων εξυγίανσης / αναδιοργάνωσης που προβλέπει ο νόμος.

Δικαιολογητικό λόγο της διάταξης αυτής αποτελεί το γεγονός ότι η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος που έχει υπαχθεί σε καθεστώς εξυγίανσης / αναδιοργάνωσης σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα, που γίνεται στο πλαίσιο μεταβίβασης προς το τελευταίο βασικών τραπεζικών του εργασιών, πραγματοποιείται ως διαδικασία ρευστοποίησης της εταιρικής περιουσίας, με πρωταρχικό όμως σκοπό, όπως ρητώς ορίζεται στο νόμο, τη διασφάλιση της συστημικής ευστάθειας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όταν τα περιουσιακά στοιχεία του υπό καθεστώς εξυγίανσης / αναδιοργάνωσης τιθεμένου πιστωτικού ιδρύματος που μεταβιβάζονται σε άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, είναι «*βασικές τραπεζικές εργασίες*», κατά τον ορισμό του νόμου, κύριος σκοπός του νομοθέτη, αλλά και των εποπτικών αρχών κατά τη διαδικασία ανεύρεσης αγοραστή, δεν είναι η, υπό στενή έννοια, επωφελέστερη για τον μεταβιβάζοντα διάθεση του κάθε περιουσιακού στοιχείου, αλλά η ομαλή μετάβαση του συνόλου των μεταβιβαζόμενων βασικών τραπεζικών εργασιών, έτσι ώστε να διασφαλισθεί η συστημική ευστάθεια.

Τούτο απαιτεί, αρχικώς, προθυμία άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων να αποκτήσουν τις προς μεταβίβαση τραπεζικές εργασίες, που είναι μέρος των μεταβιβαζόμενων, ως σύνολο εννόμων σχέσεων, περιουσιακών στοιχείων του θεθέντος σε καθεστώς εξυγίανσης / αναδιοργάνωσης πιστωτικού ιδρύματος. Το σύνολο αυτό των μεταβιβαζόμενων εννόμων σχέσεων, ως ομάδα περιουσίας, περιέχει στοιχεία ενεργητικού και παθητικού. Εξ ορισμού πραγματοποιείται σ' αυτές τις περιπτώσεις μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων από αφερέγγυο πιστωτικό ίδρυμα, που έχει τεθεί σε καθεστώς εξυγίανσης / αναδιοργάνωσης. Αν, λοιπόν, δημιουργούνταν ο κίνδυνος μολυσματικής μετάδοσης των οικονομικών προβλημάτων και υποχρεώσεων του μεταβιβαζόμενου στο αποκτών χρηματοπιστωτικό ίδρυμα (αν, δηλαδή, ετίθετο θέμα εφαρμογής του άρθρου 479 ΑΚ), κανένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα δεν θα επεδείκνυε την παραμικρή προθυμία να αποκτήσει τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία. Αποτέλεσμα τούτου θα ήταν η αδυναμία μεταβίβασης των βασικών τραπεζικών εργασιών του αφερέγγυου πιστωτικού ιδρύματος και, κατ' επέκταση, η εξ ορισμού μη επίτευξη των σκοπών της διαδικασίας εξυγίανσης / αναδιοργάνωσης, που ορίζει ο νόμος, και, κατά συνέπεια, η μη προστασία του δημοσίου συμφέροντος, αφού θα επι-

τρώσκειτο ενδεχομένως ακόμα και η συστημική ευστάθεια του χρηματοπιστωτικού τομέα της χώρας.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η διασφάλιση των συμφερόντων του αποκτώντος χρηματοπιστωτικού συστήματος, με τη στεγανοποίησή του έναντι των λοιπών υποχρεώσεων του μεταβιβάζοντος, αφερέγγυου πιστωτικού ιδρύματος, πλην εκείνων που ρητώς περιλαμβάνονται στα μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία, ως σύνολο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων υπό μορφήν ενεργητικού και παθητικού, συνιστά την επωφελέστερη για το αφερέγγυο πιστωτικό ίδρυμα διαδικασία και μέθοδο ρευστοποίησης των περιουσιακών του στοιχείων. Και τούτο διότι, ως εκ του χαρακτήρα και της φύσεως των τραπεζικών εργασιών, ο κατακερματισμός των περιουσιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος και η μεμονωμένη εκποίηση εννόμων σχέσεων ή περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο κοινής πτωχευτικής διαδικασίας δεν ενδείκνυται οικονομικώς και οδηγεί σε οικονομικά ολέθρια αποτελέσματα για τους ίδιους τους πιστωτές. Τούτο δε πέραν των αρνητικών συνεπειών και, υπό περιστάσεις – όπως σε περίπτωση συστημικής τράπεζας – τεραστίων καταστροφικών παράπλευρων απωλειών για την εθνική οικονομία.

Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το αποκτόν πιστωτικό ίδρυμα δεν ευθύνεται έναντι των δανειστών του αφερέγγυου – μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος για άλλα χρέη του, πέραν εκείνων που περιέχονται στα μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία. Πράγματι, η ratio του άρθρου 479 ΑΚ είναι εντελώς διαφορετική και, κατ' ακρίβειαν, η αντίθετη εκείνης των διατάξεων του άρθρου 141 του Ν 4261/2014. Οι τελευταίες αυτές διατάξεις, ως ειδικές, κασιχύνουν ρητώς, αλλά και ως εκ της τελολογίας τους, της διάταξης του άρθρου 479 ΑΚ, η οποία, αν εφαρμοζόταν στην περίπτωση του άρθρου 141 του Ν 4261/2014 (και, βεβαίως, του άρθρου 142 του ίδιου νόμου) θα ακύρωνε τη δυνατότητα πρακτικής, αλλά και ουσιαστικής εφαρμογής του. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το άρθρο 141 (παρ. 5 δευτερο εδάφιο) προβλέπει και τη μη εφαρμογή του άρθρου 479 ΑΚ στις περιπτώσεις μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος που έχει τεθεί σε καθεστώς εξυγίανσης / ειδικής εκκαθάρισης, ακόμη και αν συντρέχει περίπτωση μεταβίβασης ομάδας περιουσίας και επιχείρησης.

Τέλος, η παρ. 11 του άρθρου 141 του Ν 4261/2014 ρητώς ορίζει ότι «οι μεταβιβάσεις περιουσιακών στοιχείων κατά τις διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν υπόκεινται σε πτωχευτική ανάκληση».

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι η μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων του τεθέντος υπό καθεστώς εξυγίανσης πιστωτικού ιδρύματος, κατά τις διατάξεις του άρθρου 141 του Ν 4261/2014, γίνεται μεν βάσει κανόνων ιδιωτικού ουσιαστικού δικαίου, εντάσσεται όμως στη λογική και τη ratio των διατάξεων περί εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ενέχει, επομένως, στοιχεία αναγκαστικής εκποίησης

και *suī generis* πλειστηριασμού, τα οποία επιβάλλονται προς διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος³⁴. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίο η διαδικασία ανεύρεσης αγοραστή των περιουσιακών στοιχείων – που περιλαμβάνουν τραπεζικές εργασίες και, κατά τούτο, απευθύνονται σε περιορισμένο κύκλο προσώπων – πραγματοποιείται μέσω δημόσιας αρχής, της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρο 141 Ν 4261/2014).

4.2.3. Το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα

Το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα συνιστάται κατά το άρθρο 142 του Ν 4261/2014 για λόγους δημοσίου συμφέροντος με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης της Τράπεζας της Ελλάδος. Στο εν λόγω πιστωτικό ίδρυμα μεταβιβάζεται το σύνολο ή μέρος των περιουσιακών στοιχείων υφισταμένου πιστωτικού ιδρύματος που τίθεται σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης ανακαλουμένης της αδείας λειτουργίας του, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 142 του Ν 4261/2014³⁵. Η μεταβίβαση διενεργείται με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 141 παράγραφοι 5 έως 12.

Κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 142 παρ. 3 του Ν 4261/2014, σκοπός του μεταβατικού ιδρύματος είναι η διασφάλιση της συνέχειας των κρίσιμων τραπεζικών εργασιών και υπηρεσιών πληρωμών του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος προκειμένου να διατηρηθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να εξασφαλιστεί η προστασία των καταθετών και επενδυτών που καλύπτονται από το Ν 3746/2009, η διαφύλαξη της αξίας της εισφερόμενης σε αυτό περιουσίας και η ομαλή λειτουργία του, προς μεγιστοποίηση της αξίας του, μέχρι την εντός ευλόγου χρόνου πώληση των μετοχών του. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο στην παρ. 6 του άρθρου 142 ορίζονται τα περιουσιακά στοιχεία του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος που μεταβιβάζονται υποχρεωτικώς από το αρχικό πιστωτικό ίδρυμα στο μεταβατικό. Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει α) τις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις έως του ορίου του άρθρου 9 του Ν 3746/2009 και β) τις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις του Δημοσίου και των φορέων της Κεντρικής Κυβέρνησης. Όπως και στο άρθρο 141, ο νομοθέτης έχει παραβλέψει στην περίπτωση α' και τις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από παροχή επενδυτικών υπηρεσιών που καλύπτονται από το Ν 3746/2009. Η διάταξη προβλέπει ότι, με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης της Τράπεζας της Ελλάδος, δύναται να αυξάνεται το όριο των αναδεχομένων υποχρεώσεων που αφορούν καταθέσεις, όταν αυτό απαιτείται για την εκπλήρωση των σκοπών του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος.

Κατά την παρ. 6 του άρθρου 142 του Ν 4261/2014, τα οριστικώς μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία ορίζονται

34. Βλ. Κ. Μποτόπουλου, Η εκκαθάριση των τραπεζών: ένας ατελής θεσμός, ΔΕΕ 1996, σελ. 677.

35. Βλ. Ζ. Τσολακίδη, ΧρηΔικ 3/2012, σελ. 367.

με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, αφού προηγηθεί η κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 141 προσωρινή αποτίμηση της Τράπεζας της Ελλάδος, εφαρμοζομένης αναλόγως της πρώτης υποπαραγράφου της παραγράφου 4 του άρθρου 141. Πάντως, κατά ρητή διάταξη του νόμου, περιλαμβανομένη στην παρ. 6 του άρθρου 63Ε και αντιστοιχούσα σε εκείνη του τελευταίου εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 141Δ, στα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (subordinated debts).

Ο νόμος προβλέπει ότι εντός έξι (6) μηνών από την έκδοση της αποφάσεως του Υπουργού Οικονομικών για τη σύσταση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να εκδίδει νεότερες αποφάσεις για τη μεταβίβαση περαιτέρω περιουσιακών στοιχείων στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα ή για την αναμεταβίβαση ήδη μεταβιβασθέντων περιουσιακών στοιχείων, εάν αυτό κρίνεται σκόπιμο προς επίτευξη των σκοπών της παραγράφου 1 του άρθρου 139. Εν προκειμένω, παρατηρείται συστηματική ανακολουθία ως προς την αρχή που εκδίδει την αρχική και τις επόμενες αποφάσεις που ρυθμίζουν τα ίδια ζητήματα. Στην παρ. 6 του άρθρου 142 προβλέπεται, επίσης, ότι με αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος δύναται να αναπροσαρμόζεται ανάλογα το ποσό της διαφοράς μεταξύ της αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του παθητικού και της αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού του υποκειμένου σε μέτρα εξυγίανσης πιστωτικού ιδρύματος. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 5 έως 12 του άρθρου 141.

Οι εν λόγω διατάξεις επιχειρούν να ισορροπήσουν ανάμεσα στην ανάγκη μεταβίβασης στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα όσο το δυνατόν περισσότερων κρίσιμων τραπεζικών εργασιών, έτσι ώστε να μη διασαλευθεί η χρηματοπιστωτική ευστάθεια της χώρας, αφενός, και στην επιδίωξη μεταβίβασης ενός, όσο γίνεται, περισσότερο ισοσκελισμένου συνόλου των μεταβιβαζόμενων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού. Και τούτο διότι, όπως και στην περίπτωση μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα, αν η αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του παθητικού στο προς ό η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα υπερβαίνει την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού, το ποσό της διαφοράς, καθοριζόμενο από την Τράπεζα της Ελλάδος, καλύπτεται α) από το Σκέλος Καταθέσεων του ΤΕΚΕ, προκειμένου για ποσά έως της αξίας των εγγυημένων καταθέσεων που θα κατέβαλλε, αφαιρούμενης της αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού, και β), ως προς το επιπλέον, από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ (άρθρο 13Α Ν 3746/2009). Όπως εκτέθηκε, για χρονικό διάστημα που ορίζει ο νόμος (παράγραφος 12 του άρθρου 141), το ΤΧΣ θα καταβάλλει το ποσό που θα κατέβαλλε το ΤΕΚΕ κατά την παράγραφο 7 του άρθρου 142 του Ν 4261/2014, αποκτώντας την αξίωση και το προνόμιο του ΤΕΚΕ κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 13Α του Ν 3746/2009.

Στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα παρέχεται κεφαλαιακή ενίσχυση από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, προκειμένου να διαθέτει την κεφαλαιακή επάρκεια που προβλέπεται στο άρθρο 92 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013. Στη συνέχεια, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα εκπονεί πρόγραμμα δραστηριοτήτων, στο οποίο περιγράφει τη στρατηγική του για τη βιώσιμη λειτουργία, τη διασφάλιση και ενίσχυση της φερεγγυότητας και την εν γένει εκπλήρωση των σκοπών του, το οποίο εγκρίνεται από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Το σχέδιο αυτό υπέχει θέση προγράμματος δραστηριοτήτων των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 10 του Ν 4261/2014.

Με την απόφαση του Υπουργού Οικονομικών για τη σύσταση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος ρυθμίζεται ο τρόπος καταβολής του μετοχικού κεφαλαίου, ο αριθμός και η αξία των νέων μετοχών, διορίζεται το πρώτο διοικητικό συμβούλιο, καθορίζεται το περιεχόμενο του καταστατικού και ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη βιώσιμη λειτουργία του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος. Η ως άνω απόφαση του Υπουργού Οικονομικών καταχωρίζεται στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο και με την καταχώριση αυτή το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα αποκτά νομική προσωπικότητα.

Τα ανωτέρω δεν σημαίνουν ότι το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα δεν απαιτείται να πληροί τις οργανωτικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις κάθε πιστωτικού ιδρύματος που περιγράφονται στο Ν 4261/2014, οι οποίες εξάλλου είναι απαραίτητες και κατά το ενωσιακό δίκαιο για τη χορήγηση από την Τράπεζα της Ελλάδος άδειας λειτουργίας κάθε πιστωτικού ιδρύματος. Τούτο προβλέπεται, εξάλλου ρητώς στα εδάφια 2 και 3 της παρ. 4 του άρθρου 142, όπου προβλέπεται η χορήγηση νέας άδειας λειτουργίας στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα από την Τράπεζα της Ελλάδος. Ειδική εξαίρεση προβλέπεται ως προς την τήρηση των προϋποθέσεων των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 10 για το πρόγραμμα δραστηριοτήτων που πρέπει να διαθέτει κάθε πιστωτικό ίδρυμα. Τούτο εκπνεύεται από το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα εντός ρητής προθεσμίας που ορίζεται με την απόφαση του Υπουργού Οικονομικών για τη σύσταση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος.

Κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 142 του Ν 4261/2014, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα ελέγχεται μετοχικώς από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο και καταβάλλει το σύνολο του μετοχικού του κεφαλαίου, όπως προβλέπεται στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 142. Στην ίδια παράγραφο ορίζεται ότι, προς εκπλήρωση των σκοπών του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, τούτο μπορεί να αναδιοργανωθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος με κάθε κατάλληλο μέσο. Ο νόμος παραθέτει ενδεικτικώς περιπτώσεις του άρθρου 141 του Ν 4261/2014, καθώς και κλασικές μεθόδους του εταιρικού δικαίου, όπως η μετατροπή σε άλλης μορφής επιχείρηση, η συγχώνευση με άλλο πιστωτικό ίδρυμα, η απόσχιση κλάδου και η διά-

οπασπ, προυμένων των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού και με την επιφύλαξη των κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις. Και στην περίπτωση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος προβλέπεται ότι α) η όλη διαδικασία σύστασης μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος δεν ενεργοποιεί καθ' εαυτήν τη διαδικασία αποζημιώσεων καταθετών και επενδυτών - πελατών του Ν 3746/2009 και δεν λογίζεται ως διαδικασία αφεργυρότητας του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος που θα δικαιούνταν να επικαλεσθούν πιστωτές, οι απαιτήσεις των οποίων μεταφέρονται στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, καθώς και ότι β) τυχόν συμβατικές ρήτρες που ενεργοποιούνται σε περίπτωση πτώχευσης ή αφεργυρότητας ή επέλευσης άλλου γεγονότος που χαρακτηρίζεται ως «πιστωτικό γεγονός» ή ισοδύναμο της αφεργυρότητας δεν ενεργοποιούνται ως προς το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα και η συνδρομή των σχετικών όρων κρίνεται στο πρόσωπο του μεταβατικού και όχι του υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος (άρθρο 142 παρ. 8 Ν 4261/2014).

Κατά την παρ. 9 του άρθρου 142 του Ν 4261/2014, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, ως τοιοῦτο, ανήκον δηλαδή στο ΤΧΣ και τελούν υπό το ειδικό καθεστώς του άρθρου 142, έχει πεπερασμένο χρόνο λειτουργίας, έως δύο έτη, δυνάμενο να παραταθεί για λόγους χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης της Τράπεζας της Ελλάδος, για άλλα δύο έτη. Σκοπός είναι να πωληθούν οι μετοχές του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, όπως προβλέπεται στο άρθρο 143 του Ν 4261/2014. Η διαδικασία πώλησης πραγματοποιείται με πλειστηριασμό που προκηρύσσει το διοικητικό συμβούλιο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, ύστερα από εκτίμηση που διενεργεί ανεξάρτητος οίκος, οριζόμενος από το διοικητικό συμβούλιο. Ο πλειοδότης επιλέγεται με κριτήρια το προσφερόμενο τίμημα, την αξιολόγηση του προγράμματος επιχειρηματικής δραστηριότητας, την καταλληλότητα και οικονομική φερεγγυότητα των υποψήφιων αγοραστών και τη διατήρηση θέσεων εργασίας, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 143. Σε περίπτωση αποτυχίας του πλειστηριασμού των μετοχών ή αν παρέλθει άπρακτα η προθεσμία πώλησης των μετοχών ή και με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία μπορεί να ληφθεί κατά πάντα χρόνο εφόσον έχει καταστεί αδύνατο η πραγματοποίηση του σκοπού του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα λύεται αυτοδικαίως και εκκαθαρίζεται σύμφωνα με το άρθρο 145. Το προϊόν της εκκαθάρισης που αντιστοιχεί σε εισφερθέντα περιουσιακά στοιχεία του μεταβιβάζοντος πιστωτικού ιδρύματος περιέρχεται σε αυτό, αφού προηγουμένως αφαιρεθεί κάθε ποσό κρατικής ενίσχυσης που έλαβε το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα κατά τη διάρκεια λειτουργίας του.

4.3. Νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας

Πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας (ΣτΕ 4377/2013, 4378/2013 και 4379/2013, 4381/2013 και 419/2014) έκρινε θέματα ανακλήσεως αδείας λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων και εφαρμογής των μέτρων εξυγίανσης. Ειδικότερα, η απόφαση 419/2014 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας έκρινε ότι τα μέτρα εξυγίανσης αποτελούν διοικητικά μέτρα και δεν έχουν το χαρακτήρα διοικητικής κυρώσεως ή διοικητικής ποινής, ότι δεν υποκρύπτεται ιεραρχική αξιολόγηση μεταξύ των μέτρων του άρθρου 63Δ και 63Ε του Ν 3601/2007 από άποψη βαρύτητας των συνεπειών τους και περιορισμού δικαιωμάτων των διοικουμένων, μη εντασσόμενα σε σύστημα μέτρων που κλιμακώνονται με βάση τη βαρύτητα των συνεπειών τους. Το Δικαστήριο έκρινε, ορθώς, ότι ο νόμος εξοπλίζει με τα μέτρα αυτά τη Διοίκηση για να μπορέσουν τα αρμόδια όργανα «να αντιμετωπίσουν προβλήματα πιστωτικών ιδρυμάτων και να αποτρέψουν τη μετάπτωσή τους σε συστηματικό κίνδυνο, σε πρόβλημα δηλαδή της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Τα μέσα αυτά διαφοροποιούνται για να αντιστοιχούν και να είναι προσαρμοσμένα σε διαφορετικής φύσεως και τάξεως προβλήματα και συνθήκες, ανήκει δε στη διακριτική ευχέρεια της Διοίκησης να λάβει το μέτρο, το οποίο, με τις υφιστάμενες σε κάθε περίπτωση συνθήκες, κρίνεται ως το προσφορότερο».

Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι τα άρθρα 63Ε και 68 του Ν 3601/2007 δεν αντίκεινται στο άρθρο 17 του Συντάγματος, ως μη οδηγούντα στην αποστέρηση ή τον περιορισμό περιουσιακών δικαιωμάτων των μετόχων χωρίς προηγούμενη δικαστικώς προσδιορισμένη αποζημίωσή τους, και δη από το δικαίωμα ψήφου προς ανάδειξη διοικητικού συμβουλίου ικανού να διοικήσει την τράπεζα και να οδηγήσει σε διανομή μερισμάτων. Το Δικαστήριο ορθώς διαπιστώνει ότι οι προσβληθείσες πράξεις της διοίκησης δεν περιείχαν ρύθμιση σχετική με το δικαίωμα ψήφου του μετόχου του πιστωτικού ιδρύματος προς ανάδειξη διοικητικού συμβουλίου, η δε στέρηση του εν λόγω δικαιώματος επέρχεται ως έννομη συνέπεια της ανακλήσεως της άδειας λειτουργίας του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος και της θέσεως αυτού σε ειδική εκκαθάριση για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Όσον αφορά δε την προβληθείσα αποστέρηση από το δικαίωμα λήψεως μερίσματος, ορθώς διαπιστώνει η ως άνω απόφαση ΣτΕ 419/2014 ότι όχι μόνον δεν υπήρχαν κέρδη στο πιστωτικό ίδρυμα για να διανεμηθεί μέρισμα, αλλά τα κρίσιμα μεγέθη του ήταν αρνητικά σε βαθμό που να απαιτείται κατά τις διατάξεις της τραπεζικής νομοθεσίας η ανάκληση της άδειας λειτουργίας του, που οδηγεί αναγκαστικά σε λύση και εκκαθάριση της ανώνυμης τραπεζικής εταιρίας. Σημειωτέον εξάλλου ότι τα οποιαδήποτε δικαιώματα των μετόχων της ανώνυμης τραπεζικής εταιρίας στη φάση της ειδικής της εκκαθάρισης, π.χ. προς παρακολούθηση της πορείας της ειδικής εκκαθάρισης από τον ειδικό εκκαθαριστή, δεν περιορίζονται σε σχέση με εκείνα που έχουν

οι μέτοχοι μιας απλής ανώνυμης εταιρίας που τίθεται σε καθεστώς πτώχευσης.

Γ. Ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών: Το κόστος της αναδιοργάνωσης: Πόροι για τη χρηματοδότηση των μέτρων εξυγίανσης και ειδικής εκκαθάρισης

1. Το πρόβλημα

Η διάσωση των τραπεζών από άτακτη χρεοκοπία, πέραν των αναγκαίων θεσμικών και δομικών μέτρων για την εξυγίανση και αναδιοργάνωση των τραπεζών, συνδέεται και με την ανάγκη χρηματοδότησης του εγχειρήματος της αναδιοργάνωσης, για την κάλυψη των χρηματοδοτικών κενών που προκύπτουν. Το θεσμικό πλαίσιο δεν είχε μεριμνήσει για τη δημιουργία με πόρους της αγοράς αποθεματικού, του Κεφαλαίου Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης, το οποίο θα ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα φαινόμενα της τραπεζικής κρίσης, που προσέλαβαν σε αρκετά κράτη της Ευρωζώνης τεράστια, συστημική διάσταση. Το να αφηθούν δε οι τράπεζες σε άτακτη χρεοκοπία θα οδηγούσε σε κατάρρευση και απομυθοποίηση των συστημάτων εγγύησης καταθέσεων, πιθανότατα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Με την Οδηγία 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαΐου 2014 για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων (γνωστή ως BRRD, Bank Recovery and Resolution Directive) και τον SRM (Single Resolution Mechanism) δημιουργείται το πλαίσιο για την αυτοχρηματοδότηση ενός νέου αποθεματικού εκκαθάρισης, με πόρους προερχόμενους από την αγορά και όχι από τον κρατικό προϋπολογισμό των κρατών μελών της ΟΝΕ.

Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ α) της ανάγκης χρηματοδότησης σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα της διαδικασίας αναδιοργάνωσης, της διάθεσης δηλαδή των πόρων που απαιτούνται για τη διάσωση των τραπεζών που περιπίπτουν σε κρίση σε ευπαθή κράτη της Ευρωζώνης όσο διαρκεί η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη και β) της μακροπρόθεσμης προοπτικής, της δημιουργίας δηλαδή σταθερού πλαισίου, μέσω πανευρωπαϊκού μηχανισμού, που θα επιτρέπει την οργανωμένη, θεσμική επέμβαση του μηχανισμού αυτού σε περιπτώσεις κρίσεως. Στη δεύτερη αυτή κατηγορία εντάσσεται ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (European Stability Mechanism) και το Κεφάλαιο Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης (Single Resolution Fund).

Για την αποφυγή της διάδοσης της κρίσης στην ΕΕ, ελλείψει άλλων δυνατοτήτων, κατέστη, αρχικώς, αναγκαία η αντιμετώπιση της κρίσης με τη χρηματοδότηση των τραπεζών με δημόσιους πόρους. Η παραχώρηση αυτή έγινε δεκτή από

την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, καθώς η διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας αποτέλεσε τον πρωταρχικό στόχο στο πλαίσιο των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης, αποβλέπουσα στην πρόληψη σημαντικών δευτερογενών επιπτώσεων στο υπόλοιπο τραπεζικό σύστημα από τη χρεοκοπία ενός πιστωτικού ιδρύματος και στην εξασφάλιση της συνέχισης της λειτουργίας των τραπεζών, όρου απαραίτητου για τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πάντοτε, όμως, τόνιζε ότι, ακόμη και μεσοσύσης της κρίσης, εξακολουθούν να ισχύουν οι, επιβαλλόμενες από τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού, γενικές αρχές ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων³⁶. Στην πρώτη φάση της κρίσης, ελήφθη εκ των ενόντων περιορισμένη μέριμνα για την ελαχιστοποίηση των κρατικών ενισχύσεων, ως παράγοντα που θα μπορούσε να δημιουργήσει στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό μεταξύ τραπεζών και κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρκέστηκε στην τήρηση των ελάχιστων κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις, προκειμένου να εγκρίνει χρηματοδοτήσεις αφερέγγυων τραπεζών με κρατικούς πόρους, αφού το όλο σύστημα κατελήφθη εξαπίνης και δεν υπήρχε στον ορίζοντα εναλλακτική, προκειμένου να διασφαλισθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Νωρίς, όμως, και ιδίως, αφού ξέσπασε η κρίση δημοσίου χρέους, ετέθη επί τάπητος το θέμα του καταμερισμού των επιβαρύνσεων, αφού η χρηματοδότηση έπαυσε να έχει εθνικό χαρακτήρα και προσελάμβανε πανευρωπαϊκές διαστάσεις, μιας και η διάσωση των τραπεζών επετυγχάνετο με υπερεθνικούς πόρους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την «Τραπεζική Ανακοίνωση» του Ιουλίου 2013 αυστηροποίησε τους κανόνες κρατικών ενισχύσεων προς διάσωση τραπεζών, με απώτερο σκοπό τον περιορισμό στο απολύτως αναγκαίο των προερχόμενων από δημόσιους πόρους κεφαλαίων ενισχύσεων. Η Τραπεζική Ανακοίνωση προβλέπει τη δημιουργία, σε εθνικό επίπεδο, θεσμικού πλαισίου που διασφαλίζει εξάντληση των ίδιων μέσων κεφαλαιακής αναδιάρθρωσης και ελάφρυνσης από υποχρεώσεις (bail-in), συμπεριλαμβανομένης της λογιστικής μείωσης κεφαλαίου με απορρόφηση ζημιών και της μετατροπής των δανειακών απαιτήσεων μειωμένης εξασφάλισης σε κεφαλαιακή συμμετοχή, πριν εφαρμοσθούν κρατικά μέτρα διάσωσης των τραπεζών. Οι μέτοχοι και οι πιστωτές των τραπεζών καλούνται πλέον να καταβάλουν τίμημα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, για την (επιβαλλόμενη για λόγους χρηματοπιστωτικής σταθερότητας) διάσωση των τραπεζών. Και τούτο διότι η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού των κρατών μελών με το κόστος των μέτρων διάσωσης των τραπεζών ανατροφοδοτεί την κρίση χρέους και δεν συμβάλλει στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα. Εξάλλου, ο ανομοιογενής τρόπος εφαρμογής των μέτρων κρατικών ενισχύσεων στα κράτη μέλη διατάρασε

36. Βλ. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ 30.7.2013, C 216/1.

τον υγιή και ανόθευτο ανταγωνισμό μεταξύ τραπεζών και κρατών μελών.

Με την τραπεζική ένωση (βλ. κατωτέρω υπό Δ.) θεσμοθετείται ενιαίος μηχανισμός αξιολόγησης των σχεδίων αναδιοργάνωσης των ευπαθών, στο όριο της αφεργγυότητας, ευρισκόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων, έτσι ώστε να διασφαλισθεί η αποκατάσταση της βιωσιμότητάς τους εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, σε σταθερή και μόνιμη βάση, με το μικρότερο δυνατό για τον κρατικό προϋπολογισμό κόστος. Όπως εκτέθηκε, στο πλαίσιο του σχεδιασμού του θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της κρίσης στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η δημιουργία, σε βάση διακρατικής συμφωνίας, του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) και του Κεφαλαίου Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης, που θα αυτοχρηματοδοτείται με πόρους προερχόμενους από τον ιδιωτικό τομέα, τις ίδιες τις τράπεζες, συνδέεται στενά με τη θέσπιση του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (ΕΕΜ / SSM) και του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης/Εκκαθάρισης (ΕΜΕ / SRM). Μέσω των μηχανισμών αυτών θα μπορούν να διατίθενται, σε περίπτωση ανάγκης, οικονομικοί πόροι στις τράπεζες των κρατών μελών που συμμετέχουν σ' αυτό το νεοπαγή θεσμό.

Επιδιωκόμενη παράπλευρη συνέπεια της τραπεζικής ένωσης και της συγκέντρωσης στην ΕΚΤ των εποπτικών αρμοδιοτήτων αναμένεται, επομένως, να είναι η θωράκιση του τραπεζικού συστήματος από την ανάγκη εθνικής, κρατικής ενίσχυσης και η αποσύνδεσή του από τον κίνδυνο επιβάρυνσης μέσω αυτού του κρατικού προϋπολογισμού και επιδείνωσης του δημοσίου χρέους. Η ενιαία τραπεζική εποπτεία στο πλαίσιο της τραπεζικής ένωσης, ταγμένη στο σκοπό της διατήρησης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και απαλλαγμένη από εθνικής προελεύσεως αγκυλώσεις και στρεβλώσεις, αναμένεται να περιορίσει τους κινδύνους εκρών δημοσίων πόρων προς σωτηρία των τραπεζών.

2. Το ελληνικό δίκαιο

2.1. Ο Ν 3864/2010

Με τις διατάξεις του Ν 3864/2010 ιδρύθηκε το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Η διάρκεια του ΤΧΣ είναι χρονικώς περιορισμένη, μέχρι τις 30 Ιουνίου 2017, παρατεινόμενη αυτομάτως για ένα ακόμη έτος αν στις 30.6.2017 υφίστανται σε ισχύ τίτλοι παραστατικοί δικαιωμάτων κτήσης μετοχών και δυναμένη να παραταθεί κατ' ανώτατα για δύο έτη με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, εφόσον κρίνεται ότι η παράταση αυτή είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των σκοπών του ΤΧΣ.

Σκοπός του νόμου ήταν η δημιουργία θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας μέσω του εν λόγω, με σκοπό τη διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος χάριν του δημοσίου συμφέροντος (άρθρο 2 Ν 3864/2010). Ρητώς ορίζεται στο νόμο ότι το ΤΧΣ ενεργεί σε

συμμόρφωση με τις δεσμεύσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας που απορρέουν από το Ν 4046/2012 (Δεύτερο Μνημόνιο).

Συγκεκριμένα, το ΤΧΣ παρέχει κεφαλαιακή ενίσχυση στα πιστωτικά ιδρύματα και στα μεταβατικά πιστωτικά ιδρύματα που συστήνονται σύμφωνα με το 142 του Ν 4261/2014, με όρους που υπηρετούν τη χρηστή διαχείριση της περιουσίας του Ταμείου. Η εν λόγω κεφαλαιακή ενίσχυση ρητώς αντιδιαστέλλεται με την προσωρινή ενίσχυση της ρευστότητας, που παρέχεται με βάση το Ν 3723/2008 ή στο πλαίσιο λειτουργίας του ευρωσυστήματος και της Τράπεζας της Ελλάδος. Χωρίς να θίγει την επιχειρησιακή ανεξαρτησία των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν λάβει κεφαλαιακή ενίσχυση, παρακολουθεί και αξιολογεί το βαθμό συμμόρφωσής τους με τα σχέδια αναδιάρθρωσής τους. Ο νόμος καθορίζει εν προκειμένω ότι το ΤΧΣ διασφαλίζει τη με όρους αγοράς λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, έτσι ώστε να προάγεται η κατά διαφανή τρόπο συμμετοχή ιδιωτών στο κεφάλαιό τους και να τηρούνται οι περί κρατικών ενισχύσεων κανόνες. Ασκεί επίσης τα δικαιώματα του μετόχου που απορρέουν από τη μετοχική σχέση ως εκ της συμμετοχής του στα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν λάβει κεφαλαιακή ενίσχυση. Στην παρ. 3 του άρθρου 2 του Ν 3864/2010 ορίζεται ρητώς ότι το ΤΧΣ ενεργεί βάσει ολοκληρωμένης στρατηγικής, η οποία αποτελεί αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών, της Τράπεζας της Ελλάδος και του ΤΧΣ. Ρητώς προβλέπεται, επίσης, στο νόμο, αν και ως εκ περισσού, ότι το ΤΧΣ δεν αναλαμβάνει το έργο της παρακολούθησης και του ελέγχου των πράξεων και αποφάσεων των οργάνων των υπό ειδική εκκαθάριση τεθέντων πιστωτικών ιδρυμάτων.

Προϋπόθεση παροχής από το ΤΧΣ κεφαλαιακής ενίσχυσης σε πιστωτικό ίδρυμα είναι η προηγούμενη αξιολόγησή του ως βιώσιμου από την Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους του άρθρου 6 του Ν 3864/2010. Για το σκοπό αυτό, αφού προσδιορίσει η Τράπεζα της Ελλάδος το κεφαλαιακό έλλειμμα του πιστωτικού ιδρυματος, υποβάλλει αυτό σχέδιο αναδιάρθρωσης το οποίο περιλαμβάνει όλα τα μέτρα που αναλαμβάνει να εφαρμόσει για την κάλυψη του κεφαλαιακού ελλείμματος. Ο νόμος απαριθμεί ενδεικτικώς τη μορφή που μπορεί να λάβουν τα είδη των μέτρων άντλησης κεφαλαίου ή περιορισμού των κεφαλαιακών αναγκών που πρόκειται να αναληφθούν από το πιστωτικό ίδρυμα, τα οποία πρέπει να παρατίθενται λεπτομερώς στο σχέδιο αναδιάρθρωσης. Το ΤΧΣ δύναται, κατόπιν διαβούλευσης με την Τράπεζα της Ελλάδος, να ζητήσει από το πιστωτικό ίδρυμα να τροποποιήσει το σχέδιο αναδιάρθρωσης που έχει εκπονήσει. Το τελικό σχέδιο αναδιάρθρωσης εγκρίνεται από το ΤΧΣ και, μέσω του Υπουργείου Οικονομικών, υποβάλλεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς έγκριση.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Ν 3864/2010, η κεφαλαιακή ενίσχυση παρέχεται μέσω της συμμετοχής του Ταμείου σε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύ-

ματος με την έκδοση κοινών μετοχών ή με την έκδοση υπό αίρεση μετατρέψιμων ομολογιών (Contingent Convertible Securities) ή άλλων μετατρέψιμων χρηματοοικονομικών μέσων. Οι αυξήσεις αυτές καλύπτονται από το Ταμείο σε μετρητά ή με ομόλογα του ΕΤΧΣ ή με άλλα χρηματοοικονομικά μέσα του ΕΤΧΣ.

Η παρ. 4 του άρθρου 7 του Ν 3864/2010 ρυθμίζει με ειδικό τρόπο θέματα αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και έκδοσης υπό αίρεση μετατρέψιμων ομολογιών ή άλλων μετατρέψιμων χρηματοοικονομικών μέσων σε σχέση με την απαιτούμενη για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων απαρτία και πλειοψηφία των άρθρων 29 παράγραφοι 1 και 2 και 31 παράγραφος 1 του κ.ν. 2190/1920. Στην παράγραφο 5 του άρθρου 7 ορίζονται θέματα καθορισμού της τιμής κάλυψης των μετοχών ή των υπό αίρεση μετατρέψιμων ομολογιών ή άλλων χρηματοοικονομικών μέσων από το ΤΧΣ. Στην ίδια παράγραφο προβλέπεται ότι οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι υπό αίρεση μετατρέψιμες ομολογίες ή άλλα μετατρέψιμα χρηματοοικονομικά μέσα μπορούν να εκδοθούν από τα πιστωτικά ιδρύματα και να καλυφθούν από το ΤΧΣ, καθώς και οι όροι μετατροπής των υπό αίρεση μετατρέψιμων ομολογιών και των άλλων μετατρέψιμων χρηματοοικονομικών μέσων καθορίζονται με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου.

Με στόχο την παροχή κινήτρων στους ιδιώτες μετόχους των τραπεζών να ενασχοληθούν με τη διοίκηση των τραπεζών στις οποίες παρέχεται κεφαλαιακή ενίσχυση από το ΤΧΣ, στο μετοχικό σχήμα των οποίων συμμετέχουν, καθώς και τη συμμετοχή των ιδιωτών στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου αυτών των τραπεζών, στο άρθρο 7α του Ν 3864/2010 προβλέπεται ότι, υπό προϋποθέσεις, τα κατά τον κ.ν. 2190/1920 δικαιώματα ψήφου και διοικήσεως που απορρέουν από τις μετοχές που αναλαμβάνει το ΤΧΣ στο πλαίσιο κεφαλαιακής ενίσχυσης των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά το άρθρο 7 του Ν 3864/2010 θα ασκούνται μερικώς, δηλαδή μόνον για θέματα τροποποίησης του καταστατικού, περιλαμβανομένης της αύξησης ή μείωσης κεφαλαίου, συγχώνευσης, διάσπασης, μετατροπής, αναβίωσης, παράτασης της διάρκειας ή διάλυσης της εταιρίας, μεταβίβασης στοιχείων του ενεργητικού, περιλαμβανομένης της πώλησης θυγατρικών, και, γενικώς, για όποιο άλλο θέμα απαιτείται αυξημένη πλειοψηφία κατά τα προβλεπόμενα στον κ.ν. 2190/1920. Το ΤΧΣ θα ασκεί όμως πλήρως τα δικαιώματα ψήφου εάν το ΤΧΣ κρίνει, με απόφαση του Γενικού του Συμβουλίου, ότι παραβιάζονται ουσιώδεις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος που αυτό υπέχει κατά το σχέδιο αναδιάρθρωσης ή οποίες συνδέονται με την προαγωγή της υλοποίησής του ή περιγράφονται στη συμφωνία πλαίσιο του άρθρου 2 του Ν 3864/2010.

Όπως συνάγεται και από την εκ του νόμου περιορισμένη χρονική διάρκεια του ΤΧΣ, αλλά και από το σκοπό που αυτό εξυπηρετεί στο πλαίσιο των σχέσεων της Ελλάδος με τους

δανειστές της, που ρυθμίζονται από τα σχετικά Μνημόνια (χρήση δηλαδή του επιτυγχανομένου τιμήματος προς αποπληρωμή των δανείων), το ΤΧΣ πρέπει να έχει μεταβιβάσει στον ιδιωτικό τομέα τις μετοχές των πιστωτικών ιδρυμάτων που αποκτά παρέχοντας κεφαλαιακή ενίσχυση το αργότερο εντός πενταετίας από τη συμμετοχή του στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παραταθεί με αιτόφαση του Υπουργού Οικονομικών κατόπιν εισήγησης του ΤΧΣ. Η διαδικασία διάθεσης των μετοχών προβλέπεται στο άρθρο 8 του Ν 3864/2010.

2.2. Οι ρυθμίσεις του Ν 4254/2014 προς προσαρμογή της νομοθεσίας για το ΤΧΣ στην Τραπεζική Ανακοίνωση

Όπως προεκτέθηκε, με την Τραπεζική Ανακοίνωση του Ιουλίου 2013 αυστηροποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή οι κανόνες κρατικών ενισχύσεων προς διάσωση τραπεζών, με απώτερο σκοπό τον περιορισμό τους στο απολύτως αναγκαίο. Οι νέες διατάξεις περιλαμβάνονται κυρίως στο νέο άρθρο 6α που προστέθηκε στο Ν 3864/2010 από το άρθρο δεύτερο του Ν 4254/2014. Οι διατάξεις αυτές ρυθμίζουν περιπτώσεις που τα προβλεπόμενα στο σχέδιο αναδιάρθρωσης της παρ. 1 του άρθρου του Ν 3864/2010 εθελοντικά μέτρα δεν μπορούν να καλύψουν το συνολικό κεφαλαιακό έλλειμμα του πιστωτικού ιδρύματος, όπως αυτό έχει προσδιορισθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος. Περαιτέρω προϋπόθεση εφαρμογής των μέτρων αυτών είναι να έχει κριθεί ότι η εφαρμογή των μέτρων του άρθρου 19 ή των άρθρων 139 επ. του Ν 4261/2014 είναι δυνατόν να προκαλέσει σημαντικές παρενέργειες στην οικονομία με αρνητικές συνέπειες στους πολίτες (δηλαδή δημιουργία συστημικού κινδύνου). Στην περίπτωση αυτή αποφασίζεται με Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου, κατόπιν σχετικής εισήγησης της Τράπεζας της Ελλάδος, η υποχρεωτική εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 2 του άρθρου 6α του Ν 3864/2010, που προστέθηκε με το Ν 4254/2014, προς το σκοπό της κατανομής του υπολοίπου του κεφαλαιακού ελλείμματος του πιστωτικού ιδρύματος στους κατόχους τίτλων κεφαλαίου και υποχρεώσεων μειωμένης εξασφάλισης, όπως κρίνεται κάθε φορά αναγκαίο. Οι διατάξεις αυτές αποβλέπουν στον κατά το δυνατό περιορισμό της κρατικής ενίσχυσης. Κατά ρητή διάταξη του νόμου, η ανωτέρω κατανομή (με την επιφύλαξη της παραγράφου 2) γίνεται με την ακόλουθη σειρά:

- α. κοινές μετοχές,
- β. αν χρειάζεται, προνομιούχες μετοχές και άλλοι τίτλοι που προσμετρώνται στα ίδια κεφάλαια κατηγορίας 1,
- γ. αν χρειάζεται, όλες οι λοιπές υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης.

Ο νομοθέτης ορίζει ότι απαιτήσεις της ίδιας τάξης τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης, εκτός και αν αποκλίσεις από την ανωτέρω σειρά κατανομής ή και από τον κανόνα της

ίσης μεταχείρισης επιβάλλονται λόγω (τον όρο «δικαιολογούνται» χρησιμοποιεί εν προκειμένω ο νομοθέτης) όταν υφίστανται αντικειμενικοί λόγοι ύπαρξης σχετικών αποκλίσεων, σύμφωνα με την παράγραφο 5.

Σκοπός των μέτρων αυτών είναι η κατανομή του υπολοίπου του κεφαλαιακού ελλείμματος του πιστωτικού ιδρύματος στους κατόχους τίτλων κεφαλαίου και υποχρεώσεων μειωμένης εξασφάλισης, όπως κρίνεται κατά περίπτωση, με αντίστοιχη επιβάρυνσή τους, που αυτοί αναλαμβάνουν υποχρεωτικώς. Η κατανομή αυτή γίνεται με την ακόλουθη σειρά: Αρχικώς κοινές μετοχές και, εν συνεχεία, εφόσον απαιτείται, προνομιούχες μετοχές και άλλοι τίτλοι που προσμετρώνται στα ίδια κεφάλαια κατηγορίας 1, καθώς και (διαδοχικώς), όλες οι λοιπές υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης. Απαιτήσεις της ίδιας τάξης τυγχάνουν κατ' αρχήν ίσης μεταχείρισης, με την επιφύλαξη των αποκλίσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 5. Συγκεκριμένα, εφόσον υπάρχει προηγούμενη θετική απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σύμφωνα με τα άρθρα 107 έως 109 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα μέτρα μπορεί να μην εφαρμόζονται είτε συνολικά είτε σε σχέση με συγκεκριμένους τίτλους, σε περίπτωση που το Υπουργικό Συμβούλιο κρίνει, κατόπιν εισήγησης της Τράπεζας της Ελλάδος, ότι: α. τα μέτρα αυτά δύνανται να θέσουν σε κίνδυνο τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, και β. η εφαρμογή των μέτρων δεν πληροί τις προϋποθέσεις της αρχής της αναλογικότητας, δύνανται δηλαδή να οδηγήσει σε δυσανάλογα αποτελέσματα σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, όπως στην περίπτωση που η κεφαλαιακή ενίσχυση που πρόκειται να παρασχεθεί από το ΤΧΣ είναι μικρή σε σχέση με το σταθμισμένο έναντι κινδύνων ενεργητικό του πιστωτικού ιδρύματος, ή/και ένα σημαντικό μέρος του κεφαλαιακού ελλείμματος του πιστωτικού ιδρύματος έχει καλυφθεί μέσω του ιδιωτικού τομέα.

Τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 6α του Ν 3864/2010 περιλαμβάνουν, ως υποχρεωτικά, επιβαλλόμενα από τα ανωτέρω όργανα μέτρα, τα εξής:

α) Με σκοπό το μηδενισμό της αρνητικής καθαρής θέσης του πιστωτικού ιδρύματος και όσο απαιτείται προς επίτευξη του σκοπού αυτού,

αα) απορρόφηση τυχόν ζημιών από τους μετόχους με τη μείωση της ονομαστικής αξίας των μετοχών του πιστωτικού ιδρύματος, ύστερα από απόφαση του αρμοδίου οργάνου του πιστωτικού ιδρύματος (ονομαστική μείωση κεφαλαίου προς συμψηφισμό ζημιών), και

ββ) μείωση της ονομαστικής αξίας των προνομιούχων μετοχών και άλλων υποχρεώσεων που προσμετρώνται στα ίδια κεφάλαια κατηγορίας 1 και, εν συνεχεία, εφόσον είναι απαραίτητο, λοιπών υποχρεώσεων μειωμένης εξασφάλισης.

β) Σε περίπτωση που η καθαρή θέση του πιστωτικού ιδρύματος είναι ανωτέρα του μηδενός, με στόχο την αποκατά-

σταση στο αναγκαίο επίπεδο του κατά το νόμο οριζόμενου δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, μετατροπή των προνομιούχων μετοχών και άλλων υποχρεώσεων που προσμετρώνται στα ίδια κεφάλαια κατηγορίας 1 και, εν συνεχεία, εφόσον είναι απαραίτητο, λοιπών υποχρεώσεων μειωμένης εξασφάλισης του πιστωτικού ιδρύματος, σε τίτλους κεφαλαίου που προσμετρώνται στα ίδια κεφάλαια της κατηγορίας 1.

Στις ανωτέρω περιπτώσεις α' ββ' και β, όπου η υποχρεωτική μετατροπή δεν επαρκεί για την κάλυψη του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, όπως ορίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος, οπότε και καθίσταται απαραίτητη η παροχή κεφαλαιακής ενίσχυσης από το Ταμείο, η μετατροπή γίνεται σε κοινές μετοχές.

Αντικείμενο των υποχρεωτικώς επιβαλλομένων μέτρων δύνανται να αποτελούν και:

α. οποιοσδήποτε υποχρεώσεις έχει αναλάβει το πιστωτικό ίδρυμα μέσω της παροχής εγγυήσεων σε σχέση με την έκδοση τίτλων κεφαλαίου ή υποχρεώσεων από τρίτα νομικά πρόσωπα που περιλαμβάνονται στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις του πιστωτικού ιδρύματος, υπό την προϋπόθεση ότι οι ως άνω εγγυήσεις κατατάσσονται ως υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης του πιστωτικού ιδρύματος, και

β. οποιοσδήποτε απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού ιδρύματος λόγω εν ισχύ δανειακών συμφωνιών μεταξύ του πιστωτικού ιδρύματος και των ως άνω τρίτων νομικών προσώπων, οι οποίες κατατάσσονται ως υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης του πιστωτικού ιδρύματος.

Η Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου με την οποία επιβάλλονται υποχρεωτικώς τα μέτρα που προεκτέθησαν, καθορίζει κατά τάξη, είδος, ποσοστό και ποσό συμμετοχής, τους τίτλους ή υποχρεώσεις που υπόκεινται στα μέτρα που πρόκειται να εφαρμοστούν σύμφωνα, με βάση την αποτίμηση ανεξάρτητου ελεγκτή, που ορίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι τίτλοι ή υποχρεώσεις που καθορίζονται μετατρέπονται υποχρεωτικά σε τίτλους κεφαλαίου, στο πλαίσιο αύξησης κεφαλαίου που αποφασίζεται από το πιστωτικό ίδρυμα σύμφωνα με το άρθρο 7 του Ν 3864/2010. Αν το πιστωτικό ίδρυμα δεν λάβει τέτοια απόφαση, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 19 ή/και 139 επ. του Ν 4261/2014 και του Ν 3458/2006.

Η παρ. 8 του άρθρου 6α περιέχει πρόβλεψη αποσκοπούσα στη διασφάλιση του εύλογου και ικανοποιητικού αντισταθμίματος σε σχέση με την επιβαλλόμενη υποχρεωτικώς στους κατόχους των μετοχών και, εν γένει, τίτλων κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένου του υβριδικού κεφαλαίου και τους δικαιούχους άλλων απαιτήσεων μειωμένης εξασφάλισης του πιστωτικού ιδρύματος, περιλαμβανομένων και αυτών υπέρ των οποίων έχουν, άμεσα ή έμμεσα, παρασχεθεί εγγυήσεις από το πιστωτικό ίδρυμα, που κατατάσσονται ως υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης του πιστωτικού

ιδρύματος το οποίο υπόκειται στα μέτρα ανακεφαλαιοποίησης που προβλέπονται στο παρόν άρθρο. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, τα ανωτέρω πρόσωπα δεν θα πρέπει, κατόπιν της εφαρμογής των μέτρων αυτών, να βρίσκονται σε δυσμενέστερη οικονομική θέση συγκριτικά με τη θέση στην οποία θα βρίσκονταν στην περίπτωση που το εν λόγω ίδρυμα ετίθετο σε ειδική εκκαθάριση. Η ανωτέρω αρχή έχει την έννοια της κατευθυντηρίου προς τη διοίκηση, δεν οδηγεί όμως σε ακυρότητα των μέτρων.

Όπως ρητώς ορίζεται στην ίδια διάταξη, στην περίπτωση κατά την οποία η αρχή αυτή δεν τηρηθεί, οι κάτοχοι τίτλων κεφαλαίου ή δικαιούχοι άλλων υποχρεώσεων μειωμένης εξασφάλισης έχουν το δικαίωμα να αποζημιωθούν από το Δημόσιο, εφόσον αποδείξουν ότι η οφειλόμενη στην εφαρμογή των υποχρεωτικών μέτρων ζημία τους είναι μεγαλύτερη από αυτή που θα είχαν υποστεί στην περίπτωση θέσης του πιστωτικού ιδρύματος σε ειδική εκκαθάριση. Σε κάθε περίπτωση, η αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβεί τη διαφορά μεταξύ της αξίας των απαιτήσεων μετά την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου και της αξίας των απαιτήσεων σε περίπτωση ειδικής εκκαθάρισης, όπως η αξία αυτή προσδιορίζεται με βάση την παράγραφο 9 του άρθρου 6α του Ν 3864/2010. Στην παράγραφο αυτή προβλέπεται ότι για τη διασφάλιση εφαρμογής των διατάξεων της παραγράφου 8, διενεργείται αποτίμηση, η οποία προσδιορίζει τις απώλειες που θα υφίσταντο οι κάτοχοι των τίτλων ή δικαιούχοι υποχρεώσεων του παρόντος άρθρου αν, αντί της εφαρμογής των υποχρεωτικών μέτρων που ορίζονται στην Πράξη της παραγράφου 2 του παρόντος, το πιστωτικό ίδρυμα ετίθετο σε ειδική εκκαθάριση. Καμιά μορφή κρατικής ενίσχυσης προς το πιστωτικό ίδρυμα δεν θα λαμβάνεται υπόψη για τους σκοπούς της εν λόγω αποτίμησης. Η αποτίμηση αυτή πραγματοποιείται μετά την εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 2 από ανεξάρτητο εκτιμητή που ορίζεται από τον Υπουργό Οικονομικών προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσο οι κάτοχοι τίτλων κεφαλαίου, υβριδικού κεφαλαίου και χρέους μειωμένης εξασφάλισης του πιστωτικού ιδρύματος θα βρίσκονταν σε ευμενέστερη οικονομική θέση στην περίπτωση που το εν λόγω ίδρυμα είχε τεθεί σε ειδική εκκαθάριση αμέσως πριν από την εφαρμογή της ανωτέρω Απόφασης.

Ο νόμος χαρακτηρίζει ρητώς τα μέτρα που εφαρμόζονται στα πιστωτικά ιδρύματα κατά τις παραγράφους 1 έως 4 του άρθρου 6α του Ν 3864/2010 για σκοπούς ανακεφαλαιοποίησης, μέτρα εξυγίανσης κατά τον ορισμό του άρθρου 2 της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Απριλίου 2001 για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, που εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία με το Ν 3458/2006. Προβλέπεται, περαιτέρω, ότι η εφαρμογή των μέτρων των παραγράφων 1 έως 4 του άρθρου 6α του Ν 3864/2010, εθελοντικών ή υποχρεωτικών, δεν δύναται:

α. να αποτελεί αιτία ενεργοποίησης συμβατικών ρητρών οι οποίες τίθενται σε εφαρμογή σε περίπτωση εκκαθάρισης, αφερεγγυότητας ή επέλευσης άλλου γεγονότος, το οποίο δύναται να χαρακτηρίζεται ως πιστωτικό γεγονός ή ισοδύναμο αφερεγγυότητας, και

β. να λογίζεται ως μη εκπλήρωση ή παράβαση συμβατικών υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος για τη θεμελίωση σπουδαίου λόγου πρόωρης καταγγελίας σύμβασης από αντισυμβαλλομένους του πιστωτικού ιδρύματος. Συμβατικοί όροι που αντίκεινται στα ανωτέρω δεν παράγουν αποτελέσματα.

Δ. Θεσμικές τομές στο ενωσιακό δίκαιο: Η τραπεζική ένωση

1. Η σχέση της κρίσης χρέους κρατών μελών της Ευρωζώνης με την τραπεζική κρίση

Μετά το πρώτο σοκ της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, αρκετές οικονομίες κρατών μελών της ΕΕ είχαν αρχίσει να ανακάμπτουν. Τότε ξέσπασε η κρίση χρέους κρατών μελών της Ευρωζώνης, επιταχυνθείσα από τις συνέπειες της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης, λόγω των δομικών αδυναμιών εθνικών οικονομιών, αλλά και των αδυναμιών και κενών του θεσμικού πλαισίου της ΕΕ, με προεξέχουσα την έλλειψη μηχανισμών αντιμετώπισης ζητημάτων κρατικού χρέους των μελών της Ευρωζώνης. Οι συνέπειες ήταν ολέθριες για την οικονομία ορισμένων κρατών μελών, ενώ οι οικονομίες άλλων απεκόμισαν σημαντικά οφέλη. Όταν, λοιπόν, έγινε λόγος για θεσμική παρέμβαση στο όνομα μιας αμφίβολουσ αλληλεγγύης, μη σαφώς προβλεπόμενης στο τότε ισχύον θεσμικό πλαίσιο, τα οικονομικώς ισχυρά κράτη μέλη είχαν κάθε συμφέρον να μην αναλάβουν τον κίνδυνο στον οποίο θα τα εξέθεταν προταθέντα μέτρα, η δικαιοκτική θεμελίωση των οποίων συχνά αμφισβητούνταν.

Η αβεβαιότητα δικαίου, εξαιτίας και των θεσμικών κενών στο δίκαιο της ΕΕ, τα διαπνεόμενα από τιμωρητικό οίστρο συνθήματα για την ανάγκη κολασμού των απείθαρχων και ανειλικρινών, που θα έπρεπε να εξοβελισθούν από το Ευρώ - παρά την έλλειψη θεσμικού πλαισίου -, αλλά και η εξοργιστική απροθυμία των νοσοούντων να λάβουν εγκαίρως αποτελεσματικά μέτρα θεραπείας επέτρεψε στους κερδοσκόπους των αγορών και στους ευρωσκεπτικιστές να κυριαρχήσουν κατά κράτος τα πρώτα έτη της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Έπρεπε να κρούσουν τον κώδωνα του κινδύνου με επιμονή σημαντικοί θεσμικοί παράγοντες, καταδεικνύοντας τον τεραστίων διαστάσεων συστημικό κίνδυνο στον οποίο εξετίθετο η Ευρωζώνη, αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση από μια τέτοια αδιάλλακτη και αυτοκαταστροφική πολιτική, για να αφυπνισθούν τα ευρωπαϊκά όργανα και τα κράτη και να προχωρήσουν στο σχεδιασμό νέων στρατηγικών που δημιουργούσαν προοπτικές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την έξοδο της

Ευρωπαϊκής Ένωσης από την κρίση. Ύστερα, λοιπόν, από μακρά περίοδο αδράνειας και απραξίας και – αυτό είναι το παράδοξο – ως αντίδραση σε ρηξικέλευθες προτάσεις θαρραλέων ευρωπαϊών πολιτικών, έγιναν δεκτές ή και επιβλήθηκαν μεταρρυθμίσεις, ως το αναγκαίο εξισορροπτικό αντίβαρο για τη διασφάλιση των συμφερόντων των κρατών που θα εκτίθεντο σε κινδύνους λόγω της θέσπισης των υπό εξέταση νέων μηχανισμών και της λήψης μέτρων που κρίθηκαν, εν τέλει, αναγκαία από όλους και αποφασίστηκαν για την πρόληψη της συστημικής επέκτασης της κρίσης.

Η εξαγγελθείσα σε πολιτικό επίπεδο ανάγκη εξόδου από τον φαύλο κύκλο τραπεζικής κρίσης και κρίσης κρατικού χρέους, σε συνδυασμό με την αναγκαιότητα ανεύρεσης χρυσής τομής μεταξύ της συνδεδεμένης με την αντιμετώπιση της άτακτης χρεοκοπίας των τραπεζών επιβάρυνσης του κρατικού υπολογισμού και της πρόληψης συστημικών κρίσεων αποτέλεσε την αιτία της εντατικοποίησης των εργασιών για την επίτευξη της ευρωπαϊκής τραπεζικής ένωσης. Η ευρωπαϊκή τραπεζική ένωση βασίζεται στη δημιουργία ενιαίου, πανευρωπαϊκού καθεστώτος εξυγίανσης, αναδιοργάνωσης και ειδικής εκκαθάρισης των τραπεζών, ενιαίου εποπτικού μηχανισμού των τραπεζικών δραστηριοτήτων, καθώς και νέου, πανευρωπαϊκού, ενιαίου πλαισίου εγγύησης των καταθέσεων, που θα στηρίζονται σε ενιαίους, συνεκτικούς και λειτουργικούς κανόνες για το σύνολο της εσωτερικής αγοράς.

Με εξαίρεση την επίτευξη του ενιαίου ευρωπαϊκού ταμείου εγγύησης των καταθέσεων, για τη δημιουργία του οποίου προβάλλονται και νομοθετικά προβλήματα, η επίτευξη των υπολοίπων στόχων προχωρεί με γοργούς ρυθμούς. Ο Erkki Liikanen, Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Φινλανδίας, επικεφαλής της επιτροπής εμπειρογνομόνων για την αναμόρφωση της δομής του τραπεζικού τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση³⁷, πέτυχε τη συμφωνία των ηγετών των κρατών μελών της ΕΕ για την ανάθεση στην ΕΚΤ της εποπτείας των τραπεζών της Ευρωζώνης, αλλά και των τραπεζών των εκτός Ευρωζώνης κρατών – μελών, τα οποία θα επέλεγαν την ΕΚΤ ως εποπτική αρχή, και, συναφώς, νέου θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας των τραπεζών.

2. Βελτίωση της εποπτικής αποτελεσματικότητας στον χρηματοπιστωτικό τομέα χάρη στην τραπεζική ένωση

Η τραπεζική ένωση, έχοντας ως σκοπό την εμβάθυνση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, οικοδομείται πάνω στο θεσμικό και νομικό πλαίσιο της ΕΕ και, όπως εξήγγειλε το Συμβούλιο, οφείλει να λειτουργεί έτσι, ώστε να ενισχύεται η ενιαία αγορά. Με τον Κανονισμό 1024/2013 του Συμβουλίου της 15ης Οκτωβρίου 2013, δημιουργήθηκε ο τιθέμενος πλήρως σε ισχύ στο τέλος του 2014

Ενιαίος Μηχανισμός Εποπτείας (EME) (Single Supervisory Mechanism, SSM), που αποτελεί τη βάση του θεσμικού πλαισίου της τραπεζικής ένωσης. Με τον EME ανατίθενται ειδικά καθήκοντα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ως προς την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Περαιτέρω, όπως ήδη σημειώθηκε, εκδόθηκε ήδη η Οδηγία 2014/59/ΕΕ για την εξυγίανση και αναδιοργάνωση των τραπεζών³⁸. Τέλος, στις 20 Μαρτίου 2014 επετεύχθη προσωρινή συμφωνία μεταξύ του Ευρωκοινοβουλίου και του Συμβουλίου ως προς τον προταθέντα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ενιαίο Μηχανισμό Ειδικής Εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στην ευρωπαϊκή τραπεζική ένωση (SRM-Single Resolution Mechanism). Με τον Ενιαίο Μηχανισμό Ειδικής Εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων, που συμπληρώνει τον Ενιαίο Μηχανισμό Εποπτείας, δημιουργείται το θεσμικό πλαίσιο μιας αποτελεσματικής – και σε σύντομο χρόνο τιθέμενης σε ισχύ – διαδικασίας εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται διασυννοριακά στον ευρωπαϊκό χώρο. Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης βασίζεται σε δύο νομικά εργαλεία: στον (υπό διαμόρφωση) Κανονισμό του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης, που θα ρυθμίζει τις σημαντικότερες πτυχές του, και σε διακρατική συμφωνία για ορισμένα ζητήματα λειτουργίας του ενιαίου Κεφαλαίου Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης, που προβλέπεται να συσταθεί. Το Κεφάλαιο αυτό υποκαθιστά κατ' ουσίαν λειτουργίες του Ταμείου Εγγυήσεως Καταθετών, περιορίζοντας έτσι στην πραγματικότητα τις περιπτώσεις ενεργοποίησής του και, κατ' αυτόν τον τρόπο, και τον κίνδυνο αδυναμίας του.

Ο (προταθείς από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) Κανονισμός του Ενιαίου Μηχανισμού Ειδικής Εκκαθάρισης, η εφαρμογή του οποίου ανατίθεται επίσης στην ΕΚΤ, ερείδεται στους κανόνες της Οδηγίας 2014/59/ΕΕ για την Εξυγίανση/Αναδιοργάνωση και Ειδική Εκκαθάριση των Τραπεζών (BRRD / Bank Recovery and Resolution Directive) και θα ισχύει για όλες τις τράπεζες που υπάγονται στο καθεστώς της ενιαίας τραπεζικής εποπτείας που θα ασκείται από την ΕΚΤ. Η δημιουργία ενιαίας ευρωπαϊκής αρχής εξυγίανσης και ειδικής εκκαθάρισης αποτελεί απαραίτητο παράγοντα, από οικονομική, δικαιοπολιτική και στρατηγική άποψη, για τη δημιουργία μιας αποτελεσματικά λειτουργούσας τραπεζικής ένωσης.

Σημαντικό ζήτημα του Ενιαίου Μηχανισμού Ειδικής Εκκαθάρισης ήταν η επίτευξη πολιτικής συμφωνίας για τη χρηματοδότηση της διαδικασίας ειδικής εκκαθάρισης. Προς

37. High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector.

38. Βλ. την Οδηγία 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και για την τροποποίηση της οδηγίας 82/891/ΕΟΚ του Συμβουλίου, και των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ, 2011/35/ΕΕ, 2012/30/ΕΕ και 2013/36/ΕΕ, καθώς και των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 και (ΕΕ) αριθ. 648/2012, που δημοσιεύθηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

αποφυγή μεθόδων που επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό, πρόκειται να δημιουργηθεί ενιαίο Κεφάλαιο Εξυγίανσης και Εκκαθάρισης από συνεισφορές όλων των τραπεζών των κρατών-μελών που συμμετέχουν σ' αυτό. Το Κεφάλαιο θα έχει ύψος 55 δις € και θα μπορεί να αναχρηματοδοτείται από τις αγορές. Το ενιαίο Κεφάλαιο αναμένεται να συγκεντρώσει σε 8 περίπου χρόνια από τη σύστασή του ποσό ίσο τουλάχιστον με το 1% των εγγυημένων καταθέσεων.

Ο κατακερματισμός ή, έστω, η de facto αδυναμία άσκησης των εποπτικών αρμοδιοτήτων, λόγω της αρχής της εποπτείας από τις αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, είχε ως συνέπεια καθυστερήσεις και εποπτική αβελτηρία ή και ολιγωρία («supervisory forbearance»). Η ενοποίηση της εποπτείας των τραπεζών αναμένεται να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά της τόσο σε επίπεδο προληπτικής εποπτείας, όσο και σε επίπεδο μέτρων προς αντιμετώπιση παθολογικών καταστάσεων. Περαιτέρω, η συγκέντρωση των εποπτικών αρμοδιοτήτων σε ένα πανευρωπαϊκό όργανο προσδοκείται ότι θα καταστήσει την εποπτεία περισσότερο αντικειμενική, ορθολογική και συνεκτική, αποσυνδέοντας την από πολιτικά ή οικονομικά τοπικά συμφέροντα που οδηγούν σε θέσπιση μη ορθολογικών ή μη αντικειμενικών κανόνων δικαίου ή εποπτικών πρακτικών.

Με την ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης και των μεταρρυθμίσεων στον χρηματοπιστωτικό τομέα, οι μαζικές ενέργειες διάσωσης τραπεζών, με επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, προσδοκείται να ανήκουν στο παρελθόν. Παράλληλα, αναμένεται η ομαλή επιστροφή στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και η δημιουργία προϋποθέσεων για να είναι σε θέση οι τράπεζες να χρηματοδοτούν την πραγματική οικονομία, συνθήκη απαραίτητη για τη σταθεροποίηση της ανάκαμψης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Είναι γεγονός ότι, συνεπεία του μεγάλου βαθμού αλληλεξάρτησης του χρηματοπιστωτικού τομέα με τους άλλους τομείς της οικονομίας, η επίδραση της κρίσης του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι εμφανέστατη και στην πραγματική οικονομία, προκαλώντας αποδόμηση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού των χωρών. Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εποπτείας αναμένεται να ενισχύσει τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων. Με τη θέσπιση, εξάλλου, του Ενιαίου Μηχανισμού Εποπτείας, θα είναι και πολιτικά αποδεκτή η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών από τον ΕΜΣ με άμεσες επενδύσεις.

3. Ο κατακερματισμός της εσωτερικής αγοράς τραπεζικών υπηρεσιών εξ αιτίας της χρηματοοικονομικής κρίσης και της κρίσης δημοσίου χρέους κρατών μελών της Ευρωζώνης – Τραπεζική ένωση και ενιαία εσωτερική αγορά

Το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, παρά τα επανειλημμένα σχέδια εναρμόνισης, χαρακτηρίζεται από αγορές κατατεμα-

χισμένες με εθνικά κριτήρια, με ετερογενή χαρακτηριστικά. Αυτός ο κατακερματισμός επιτάχθηκε κατά τη διάρκεια της χρηματοοικονομικής κρίσης. Σημειώνεται σχετικά ότι οι ρυθμοί οικονομικής ανάκαμψης από τη χρηματοοικονομική κρίση και την κρίση δημοσίου χρέους διαφέρουν ουσιαστικά στα διάφορα κράτη μέλη, γεγονός για το οποίο το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ δεν είναι άμοιρο ευθυνών.

Η ανοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων συνδέεται στενά με το κράτος μέλος στο οποίο αυτά είναι εγκατεστημένα. Αμφιβολίες ως προς τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους και τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης σε ένα κράτος μέλος επηρεάζουν σημαντικά την οικονομική κατάσταση των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν σ' αυτό, γεγονός που δημιουργεί εξωγενείς, συνδεδεμένους με το κράτος καταγωγής, παράγοντες κινδύνου ως προς τη βιωσιμότητά τους, επιδεινώνοντας τη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος στα εν λόγω κράτη μέλη, αλλά και εν γένει στην Ευρωζώνη. Υπ' αυτή την έννοια, η κρίση οδήγησε σε σημαντική στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού και έφερε στην επιφάνεια τα κενά και τις ανεπάρκειες των μηχανισμών ανακατανομής πόρων στην ενιαία ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά. Ο οικονομικός και χρηματοοικονομικός κίνδυνος του κράτους καταγωγής/προέλευσης ("country risk") αναδείχθηκε σε σημαντικό παράγοντα επηρεασμού του κόστους χρηματοδότησης και οδηγεί σε στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά.

Κατά τη εξέταση των μέτρων κεφαλαιακής ενίσχυσης και αναδιοργάνωσης των τραπεζών, το αίτημα της διασφάλισης του υγιούς και ανόθευτου ανταγωνισμού στην ενιαία ευρωπαϊκή τραπεζική αγορά δεν επιτρέπεται να αντιμετωπίζεται παραγνωρίζοντας τον παράγοντα αυτό: ότι δηλαδή το μακροοικονομικό περιβάλλον, περιλαμβανομένης σ' αυτό και της οικονομικής κατάστασης ενός κράτους, επηρεάζει σημαντικά τη βιωσιμότητα και τη δυνατότητα δραστηριοποίησης των τραπεζών και, συναφώς, τη δυνατότητά τους να χρηματοδοτούν την πραγματική οικονομία του εν λόγω κράτους. Είναι γεγονός ότι η ανάγκη κρατικής ενίσχυσης των τραπεζών σε ορισμένα κράτη δεν οφείλεται στην υπερβολική ανάληψη κινδύνων από τις τράπεζες, αλλά συνδέεται στενά με την κρίση δημοσίου χρέους και την ύφεση της οικονομίας των εν λόγω κρατών λόγω επιβολής αυστηρών, και μάλιστα συχνά αμφίβολης αποτελεσματικότητας, μονοδιάστατων μέτρων λιτότητας. Τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης δημοσίου χρέους, με έμβλημα την εσωτερική υποτίμηση, απέβλεψαν αποκλειστικά στην αποκατάσταση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, χωρίς παράλληλη επίδωξη της δημιουργίας συνθηκών ανάπτυξης και ικανοποιητικής απασχόλησης, καθώς και ενίσχυσης της ζήτησης. Η βασιζόμενη στην ανωτέρω, αμφίβολης αποτελεσματικότητας συνταγή, προσπάθεια ανάκαμψης και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των ευπαθών περιφερειακών οικονομιών της Ευρωζώνης, ήταν αναμενόμενο να επιτείνει τις αποκλίσεις, αντί να δημι-

ουργήσει συνθήκες σύγκλισης των οικονομιών των κρατών μελών της Ευρωζώνης.

Η διεθνής χρηματοοικονομική και οικονομική κρίση, και η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη έχει ανακόψει σημαντικά την πορεία προς την ολοκλήρωση των τραπεζικών αγορών στην Ένωση. Ο κατακερματισμός του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτελεί σημαντική απειλή για το ενιαίο νόμισμα και την εσωτερική αγορά. Κατ' ακρίβεια, ως συνέπεια της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης και της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη έχει επέλθει κατάτμηση της εσωτερικής αγοράς, που συνιστά ανάδρομη πορεία σε σχέση με τα επιτεύγματα αυτής κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Πρόκειται για εθνοκεντρικές στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό, συνδεδεμένες κυρίως με το κόστος χρήματος των επιχειρήσεων, που δεν σχετίζεται με τα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη τους, αλλά με τη χώρα καταγωγής τους. Κατ' αυτό τον τρόπο, περιορίζονται σε ορισμένα κράτη οι δυνατότητες των τραπεζών για άντληση κεφαλαίων και καταθέσεων και, αναλόγως, οι δυνατότητες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα, ενώ, αντιστρόφως, σε άλλα κράτη ευνοούνται τράπεζες και επιχειρήσεις. Περαιτέρω, ο φαύλος κύκλος δημοσίου χρέους και κρίσης του τραπεζικού συστήματος αποτελεί στα πρώτα, τα οικονομικώς ευπαθή, κράτη σημαντικά τροχοπέδη της ανάπτυξης τους.

4. Ο φαύλος κύκλος της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών από τα εθνικά κράτη μέσω δανεισμού από ευρωπαϊκά κεφάλαια με αύξηση του δημόσιου χρέους

Παραθέτοντας τα συμπεράσματα της διάσκεψης κορυφής της Ευρωζώνης της 29ης Ιουνίου 2012, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τόνισε πως έχει αναγνωρισθεί ως επιτακτική ανάγκη η έξοδος από τον φαύλο κύκλο της ανατροφοδοτούμενης κρίσης λόγω της χρηματοδότησης των τραπεζών με αύξηση του δημοσίου χρέους. Στο ίδιο πνεύμα, η διάσκεψη κορυφής της Ευρωζώνης δήλωσε πως εξετάζει την παροχή δυνατότητας στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) να ανακεφαλαιοποιεί με άμεσες επενδύσεις, τράπεζες, εφόσον δημιουργηθεί ενιαίος εποπτικός μηχανισμός για τις τράπεζες στην Ευρωζώνη, υπό την ΕΚΤ. Κατά τούτο, η τραπεζική ένωση αναγνωρίστηκε ως προϋπόθεση για την ανακεφαλαιοποίηση των κατ' ιδίαν τραπεζών από τον ΕΜΣ υπό μορφή αμέσων επενδύσεων και, κατ' επέκταση, ως προϋπόθεση ενεργοποίησης του ΕΜΣ.

Η αντίληψη αυτή αποδίδει το δικαιοπολιτικό αίτημα για σύγκλιση των οικονομιών των κρατών μελών της Ευρωζώνης με τη μεταφορά πόρων από τα ισχυρότερα, επωφεληθέντα από την κρίση, στα ασθενέστερα, πληγέντα από την κρίση κράτη μέλη, και την κοινωνικοποίηση του κόστους της ανακεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος των ευπαθών περιφερειακών οικονομιών, όχι μόνον ως μέτρο αλληλεγγύης, αλλά, στην πραγματικότητα, ως εκδήλωση της αρχής της ανακατανομτικής δικαιοσύνης.

5. Η τραπεζική ένωση ως προϋπόθεση πανευρωπαϊκής κεφαλαιακής συμμετοχής και ως αναπλήρωμα θεσμικών κενών της εσωτερικής αγοράς και του δικαίου της ΕΕ

Η τραπεζική ένωση έχει ως σκοπό να περιορίσει τις διαπιστωθείσες ανισορροπίες και στρεβλώσεις στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά, οι οποίες επιτάχθηκαν από τη χρηματοοικονομική κρίση και την κρίση δημοσίου χρέους, να δημιουργήσει συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και να συμβάλει στην αποκατάσταση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, θέτοντας τα θεμέλια της οικονομικής ανάκαμψης. Όπως, μάλιστα, προαναφέρθηκε, η τραπεζική ένωση θεωρήθηκε απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία μηχανισμών που θα άρουν τα αίτια των στρεβλώσεων, ενισχύοντας την ενιαία αγορά στον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Υπ' αυτή την έννοια, η τραπεζική ένωση καλείται να αναπληρώσει την έλλειψη του ρόλου της ΕΚΤ ως δανειστή εσχάτης ανάγκης (lender of last resort), θεσμού απαραίτητου για τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος της ενιαίας νομισματικής ζώνης. Αυτός ο ρόλος δεν προβλέπεται σήμερα για την ΕΚΤ από το θεσμικό πλαίσιο της Νομισματικής Ένωσης, η παροχή όμως οικονομικής ενίσχυσης στις τράπεζες από την Κεντρική Τράπεζα θεωρείται απαραίτητη, όχι μόνον υπό μορφή παροχής ρευστότητας σε υγιείς τράπεζες, αλλά και χρηματοδότησης σε οικονομικά επισφαλείς, αλλά δύναμει βιώσιμες τράπεζες. Η υιοθέτηση, επομένως, ενός ενεργότερου ρόλου της ΕΚΤ στην αντιμετώπιση και καταπολέμηση προβλημάτων φερεγγυότητας και ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα καλύπτει και αναπληρώνει, κατ' ουσίαν, θεσμικά κενά ελλειπούσων αρμοδιοτήτων στην Ευρωζώνη.

Η ανάληψη του ρόλου αυτού από την ΕΚΤ αποτελεί αναγκαία (όχι όμως και επαρκή) προϋπόθεση για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα της Ευρωζώνης. Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα δεν εξαντλείται στην επιδίωξη της σταθερότητας των τιμών, αλλά περιλαμβάνει και τη διασφάλιση συνθηκών υψηλής απασχόλησης, που όμως δεν εντάσσεται στους στενούς καταστατικούς σκοπούς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, σε αντίθεση με το σκοπό του Federal Reserve των ΗΠΑ. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν, από κοινού, αναγκαίους παράγοντες για την επίτευξη ανάπτυξης και για την ανάκαμψη από την κρίση. Είναι απαραίτητη η αποκατάσταση του υγιούς ανταγωνισμού στο τραπεζικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με πλήρωση των θεσμικών κενών που δημιουργούν συνθήκες στρεβλώσεως της ομαλής λειτουργίας και κατακερματισμού της ενιαίας εσωτερικής αγοράς, έτσι ώστε να είναι δυνατή η χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας και η δημιουργία συνθηκών απασχόλησης, ανάπτυξης και σύγκλισης των οικονομιών των κρατών μελών. Η τραπεζική ένωση είναι ένα βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.